Бухы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯАД ҮНЭН

КПСС-эй Буряадай обкомой, Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй, Министрнүүдэй Соведэй орган

Газетэмнай 1921 оной декабриин 21-hээ гарана | № 16 (14342) | 1974 оной январиин 19, суббото | Сэн 2 мүнгэн

МҮРЫСӨӨНЭЙ ТУГ ҺҮРТЭЙГӨӨР НАМИЛЗАГ!

Мүнөө үедэ Эхэ ороноймнай арадай ажахын али бүхы һалбаринуудта хүдэлжэ байһан олон түмэн ажалшад политическэ болон ажалай туйлай ехэ дэбжэлтын оршон байдалда 1974 оной түсэбтэ даабаринуудые нэрэтэй түрэтэйгөөр дүүргэхын түлөө тэмсэжэ оронхой. Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга, промышленность, барилга болон транспортыншье, хүдөө ажахыншье хүдэлмэрилэгшэдэй дунда Бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоол иимэ тэмсэлдэ зоригжуулна.

Совет оронойнгоо бүхы ажалшадтай хамта манай республикын хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд 1973 ондо шэн габьяатайгаар ажаллажа гараа. 1972 онойхитой сасуулжа үзэхэдэ, 1973 ондо гүрэндэ мяха худалдалга 4 процентээр, һү — 2, үндэгэ — 10 процент ургаа. Гүрэндэ мал ажалай продукци худалдаха түсэбөө мяхааршье, һүөөршье, нооһооршье амжалтатайгаар дүүргэһэн колхоз, совхозуудые тоолохо болоо һаа, олон бии. Жэшээлхэдэ, 1973 ондо мал ажалай продукци ехээр абаха, гүрэндэ худалдаха талаар аймагуудай хоорондо дэлгэрһэн социалис мүрысөөндэ Яруунын аймаг илажа гараад, КПСС-эй обкомой, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, облпрофсоведэй дамжуулгын Улаан туг 1.500 түхэриг нэгэдэхи мүнгэн шантайгаар абаһан байна. Яруунын аймаг гүрэндэ мяха худалдаха түсэбөө 105 процент, һү — 113 процент, нооһо — 105 процент дүүргээд, урда жэлэй энэ үеынхидэ орходоо мяха худалдалгаяа 1 процентээр, һү — 20 процентээр, нооһо — 5 процентээр дээшэлүүлжэ, бүхы адууһа малайнгаа тоо толгойе олошоруулжа шадаа. Тэрэшэлэн социалис мүрысөөндэ Хэжэнгын аймаг хоёрдохи, Хурамхаанай аймаг гурбадахи һуурида гаража, мүнгэн шангуудые абанхай.

Тиигэбэшье Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ ехэ гээгдэжэ ябаһан аймагууд, ажахынууд бии. Жэшээлхэдэ, арга боломжоор ехэ баян, ороохо таряашье, овощ, хартаабхашье, үбһэ ногоошье элбэг дэлбэгээр ургуулжа шадамаар Мухар-Шэбэрэй аймаг 1973 ондо тон хангалтагүй үрэ дүнгүүдтэй байба. Таряан ба мал ажалай продуктнуудые гүрэндэ худалдаха түсэбөө нэгэшье зүйлэй продукцяар дүүргээгүй. Ургасань, мал ажалһаа абтадаг продукцинь бүри бага боложо байха юм. 1971 ондо ороохото ургамалнуудай гектар бүриһөө 15,6 процент ургаса абаһан байбал, 1973 ондо минил 11,5 центнер абаһан болоно. Тиихэдэ 1970 ондо үнеэн бүриһөө 1737 килограмм һүн һаагдаһан, хонин бүриһөө 3 килограмм нооһон хайшалагдаһан байбал, 1973 ондо үнеэн бүриһөө 1648 килограмм һүн һаагдаһан, хонин бүриһөө 2,4 килограмм нооһон абтаһан болоно.

Яахадаа иигэжэ үрэ дүнгүүдынь муудажа байха болоо юм? Эндэ гол шалтагаануудай нэгэниинь юуб гэхэдэ, олониитэ ажалшадай дунда ойлгууламжын хүдэлмэри үргэн далайсатайгаар, үрэ нүлөө ехэтэйгээр ябуулагдаагүй, социалис мүрысөөн тодорхойгоор эмхидхэгдээгүй, түрүү дүй дүршэл бүгэдын шадабари болохоор дэлгэрүүлэгдээгүй. Энэ талаар гансахан жэшээ харуулалтай болоно. «Родина» колхозой һаалишад муу бэшээр хүдэлжэ байнхай. Тиигэбэшье тэдэнэр хэнэйнгээ түрүүлжэ, хэнэйнгээ хожомдожо ябаһыень огто мэдэнэгүй. Бүхы ажалшадай дунда социалис мүрысөө үргэнөөр эмхидхэхэ, дэлгэрүүлхэ тухай парти болон правительствын тогтоолой гараад байхада, иимэ ушар тон ехээр буруушаагдаха зэргэтэй.

Хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда социалис мүрысөө эмхидхэхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоол соо түрүүшүүлые, мүрысөөндэ илагшадые али болохоор урмашуулхын тула шухала хэмжээ ябуулганууд хараалагданхай. Мүрысөөндэ илажа гараһан коллективүүдтэ дамжуулгын Улаан туг, Хүндэлэлэй диплом, дурасхаалта бэлэг, мүнгэн шан барюулагдаха. Мүрысөөндэ илаһан түрүүшүүлдэ «1974 оной социалис мүрысөөндэ илагша», «Юһэдэхи табан жэлэй ударник» гэһэн тэмдэгүүд, дурасхаалта бэлэгүүд, мүнгэн шан барюулагдаха. Бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ илажа гараха гээшэ ямар һайн алдар соло гээшэб!

Манай республикын хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэд энэ тогтоолые тон ехэ баяртайгаар угтажа абаад, КПСС-эй Центральна Комитедэй Хандалгада харюу болгон, 1974 ондо шэнэ шэнэ зорилгонуудые хараалжа байнхай. Жэшээлхэдэ, Хэжэнгын аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд гектар бүриһөө 12 центнер шэнииисэ, 100 хонин бүриһөө 90 хурьга түлжүүлхэ, жэл соо дунда зэргээр үнеэн бүхэнһөө 1.700 килограмм һү һааха, хонин бүхэнһөө 3,1 килограмм нооһо хайшалха гэжэ уялга абаад, Хоринн аймагай хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдые социалис мүрысөөндэ уриба.

Мүнөө үедэ аймаг бүхэн, колхоз, совхоз бүхэн 1974 ондо бэелүүлэгдэхэ зорилгонуудаа, түсэбтэ даабаринуудаа эсэслэн тодорхойлжо байна. Үшөө хүсэд шиидхэгдээгүй асуудалнууд олон. Хэгдэхэ юумэн ехэ. 1974 оной — юһэдэхи табан жэлэй тодорхойлхы жэлэйнь түсэб амжалтатайгаар дүүргэхэ гээшэ ямар ехэ удха шанартай байһан тухайнь партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалга соонь онсолон тэмдэглэгдэнхэй.

Түбхын түрүүндэ аймаг бүхэн, колхоз, совхоз бүхэн хабарай тарилгада мүнөөнһөө эрхим һайнаар бэлдэхэ, машина техникээ бүрин заһабарилха, механизаторнуудые һурган бэлдэхэ, хүсэд хүрэхэ үрэһэ хүрэнгэ сэбэрлэжэ хааха, поли болон сабшалан дээрэ наг шэбхэ зэехэ, саһа тогтоохо, тошон халяаха, тиигэжэ ороохо таряанайшье, овощ, хартаабхыншье, үбһэ ногоонойшье баян угаса абаха эрхэ нүхэсэл хангаха зорилготой.

Тэрэшэлэн малай үбэлжэлгэ һайнаар үнгэргэхэ, ниитынгээ мал тобир тарганаар ондо оруулха гээшэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, эхин парторганизацинуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй дайшалхы зорилго мүн. Нэгэшье толгой мал үхүүлхэгүй, эхэ мал бүхэнһөө түл абаха, абтаһан түл бүхэнии бүрни бүтэнөөр ехэ болгохо зорилго табигдана.

«Манай алдарта колхозно таряашад, совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд туйлаһан амжалтануудаа батадхаха, 1974 ондо һайн ургаса туйлажа, хүдөө ажахын продукци бүри ехээр үйлэдбэрилжэ ба бэлэдхэжэ, Эхэ ороноо баясуулха; газарай гектар бүхэниие, машина бүхэниие, тэжээлэй центнер бүхэниие, утэгжүүлгын тонно бүхэниие бүри ехэ үрэтэйгөөр ашаглаха; хүдөө ажахыгаа саашадань улам бүри ашаг үрэ ехэтэйгээр хүгжөөхын тула, материально-техническэ үндэһэ һууриень бэхижүүлхын тула хүдэлмэришэн ангитайгаа хамта шэнэ алхам хэхэ байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет этигэнэ», — гээд Хандалга соо хэлэгдэнэ.

Коммунис партиингаа Центральна Комитедэй энэ Хандалгада манай республикын хүдөө ажахын бүхы хүдэлмэрилэгшэдэй шэн габьяата хэрэгүүдээрээ, баатар ажалаараа харюусаха байһаниинь лабтай.

Партида, совет арадта КПСС-эй ЦК-гай хандаһан Хандалгын гүн удхые ажалшан бүхэндэ ухамайлан ойлгуулха, хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй дунда социалис мүрысөө дэлгэрүүлхэ тухай КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолые хэрэг дээрэнь бэелүүлэн, олониитэ ажалшадай дунда социалис мүрысөө үргэн далайсатайгаар эмхидхэхэ, мүрысөөнэй туг үндэр дээрэ үргэжэ, һүртэйгөөр намилзуулха гээшэ ажахын хүтэлбэрилэгшэдэй, парткомой болон партийна организацинуудай, хүдөө ажахын мэргэжэлтэдэй шухалын шухала зорилго мүн.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

СССР-эй АРАДАЙ АРТИСТ Л. Л. ЛИНХОВОИНИИЕ РСФСР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Совет хүгжэмэй искусствын хүгжэхэ хэрэгтэ габьяатай байһанайнь түлөө, түрэһөөр 50 наһа гүйсэһэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай гүрэнэй оперо болон баледэй театрай дуушан, СССР-эй арадай артист Линховоин Лхасаран Лодоновичые РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ М. ЯСНОВ.

РСФСР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь Х. НЕШКОВ.

Москва, 1974 оной январиин 11.

УЛААН-ҮДЭ ГОРОДОЙ XXXVI ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

Буряадай гүрэнэй Ленинэй орденто оперо ба баледэй театр соо Улаан-Үдэ городой XXXVI партийна конференци үсэгэлдэр 10 часта хүдэлмэреэ эхилһэн байна.

КПСС-эй городской комитедэй нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляков** конференци нээбэ. Конференциин президиумэй һунгагдаһанай удаа делегат **С. Н. Булдаев** городской партийна конференциин хүндэлэлэй президиумдэ КПСС-эй Центральна Комитедэй Политбюрое һунгаха дурадхал оруулаа. Энэ дурадхалыень конференцидэ хабаадагшад нэрьемэ альга ташалгаар угтаа.

Конференциин мандатна комисси, секретариат, редакционно комисси һунгагдаба. Һүүлээрнь иимэ зүбшэхэ зүйлнүүд баталагдаба:

КПСС-эй горкомой тоосоото элидхэл.

Городской партийна организациин шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл.

КПСС-эй городской комитедэй һунгалтанууд.

Городской партийна организациин шалгалтын комиссиин һунгалтанууд.

Партиин городской комитедэй тоосоото элидхэл хэхэ үгэ КПСС-эй горкомой нэгэдэхи секретарь **А. М. Беляковто** түрүүлэгшэ үгэбэ.

Шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэл комиссиин түрүүлэгшэ **В. Д. Смагин** хээ.

Партийна конференциин делегадуудые Улаан-Үдэ городой пионернүүдэй, комсомолой болон залуушуулай түлөөлэгшэд амаршалба. «Агуу ехэ Ленинэй тугые дээрэ үргэжэ ябахабди» гэһэн эдэнэрэй үгэнүүд тангариг мэтэ зэдэлбэ.

Һүүлээрнь тоосоото элидхэлнүүдые зүбшэн хэлсэлгэ захалаа. Үглөөнэй заседани дээрэ КПСС-эй Железнодорожно райкомой нэгэдэхи секретарь **В. Н. Вовк**, нооһо сэбэрлэхэ фабрикын хүдэлмэришэн **Л. Ц. Онгоева**, Улаан-Үдын авиационно заводой директор **С. И. Исаев**, «Электромашина» заводой слесарь **В. И. Реутов**, Буряадай барилгын управлениин начальник **К. А. Восканянц** гэгшэд үгэ хэлээ.

Конференци мандатна комиссиин элидхэл шагнажа, тэрэниие баталаа. Комиссиин түрүүлэгшэ **Л. Н. Кашкин** XXXVI конференцидэ 546 делегат, тэрэ тоодо 136 эхэнэр, Социалис Ажалай дүрбэн Герой, СССР-эй, РСФСР-эй болон республикын Верховно Соведүүдэй, мүн нютагай Соведүүдэй 228 депутат, Советскэ Союзай орден болон медальнуудаар шагнагдаһан 374 делегат хабаадана гэжэ мэдээсээ.

Делегадуудай дунда 11 яһатан зоной түлөөлэгшэд байлсана.

Конференциин үдэшын заседани дээрэ республикын дотоодын хэрэгүүдэй министр **Н. В. Бутуханов**, 834-дэхи барилга-хабсаралгын поездын кранай машинист **М. И. Уваров**, сэрэгшэ **М. И. Гоглев**, Локомотив-вагон заһабарилгын заводой парткомой секретарь **В. А. Уланов**, Улаан-Үдын горсоведэй гүйсэдкомой түрүүлэгшэ **В. П. Убеев**, Зүүн Сибириин технологическа институдай парткомой секретарь **В. А. Балдаев**, Улаан-Үдэ станциин локомотивна депогой машинист **А. Н. Шевченко**, ВЛКСМ-эй горкомой нэгэдэхи секретарь **В. С. Тимашов**, № 35 һургуулиин директор **М. Л. Шункова**, республикын уран зохёолшодой Союзай правлениин харюусалгата секретарь **И. К. Калашников** гэгшэд үгэ хэлэһэн байна.

Конференци дээрэ КПСС-эй обкомой нэгэдэхи секретарь **А. У. Модогоев** үгэ хэлээ.

Партиин горкомой тоосоото элидхэл тушаа делегадууд дэлгэрэнгы тогтоол баталан абаа. КПСС-эй горкомой хүдэлмэри хангалтатай гэжэ тоологдоо.

Шалгалтын комиссиин тоосоото элидхэлые конференци баталаа.

Удаань делегадууд зүбшэхэ зүйлэй удаадахи асуудалнуудые хэлсэжэ ороо. КПСС-эй горком болон шалгалтын комисси шэнээр һунгагдаба.

Энээгээр Улаан-Үдэ городой 36-дахи партийна конференци хүдэлмэреэ дүүргээ. Делегадууд бодожо, «Интернационал» гимн дуулаа.

КПСС-эй УЛААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДЭЙ ГЭШҮҮД

Арсентьев Г. П.
Аржанов В. И.
Асеев А. С.
Александров А. В.
Антушев А. А.
Агишев А. Н.
Ангапов С. В.
Антакшинова И. А.
Беляков А. М.
Бизюкин Н. И.
Булдаев С. Н.
Бодров В. М.
Бильтриков В. Н.
Борисов Г. О.
Буянтуев В. Ц.
Баронова Н. М.
Бурлакова Р. П.
Батудаев И. А.
Вовк В. Н.
Восканянц К. А.
Гаврилюк Н. Н.
Гоглев М. И.
Данзанов Ц. М.
Даширабданов Д.
Данилов В. И.
Ерчева А. А.
Еронов Д. Р.
Емельянов М. М.
Заикина В. В.
Иванов С. Ф.
Исаев С. И.
Иванова Н. И.
Имеев А. И.
Игнатьева Н. Н.
Кашкин Л. Н.
Казазаева В. А.
Каляев Е. В.
Колесников В. Г.
Корягина Е. Н.
Коллегов Ю. В.
Клягина З. К.
Ковалев П. И.
Красиков И. Т.
Кулиш А. А.
Калашников И. К.
Леонов В. М.
Лебедев А. А.
Лоскутов Н. Н.
Лысенко В. А.
Модогоев А. У.
Мохосоев М. В.
Мульченко Е. И.
Муха В. Н.
Нимаев В. Б.
Нихланов М. М.
Нимаев В. Ч.
Омбоева О. М.
Очиров Б-М. Р.
Онгоева А. Ц.
Перепанов С. С.
Песков Г. И.
Пивоваров Н. Б.
Потехин В. Ф.
Подлеснов В. Ф.
Ринчино Д-Ц.
Самбаров В. С.
Семенов Б. С.
Сергеев Г. М.
Серебряков С. М.
Сосновская Э. И.
Сороковикова П. И.
Ступаков А. И.
Стулев Е. М.
Сытов П. С.
Таракановский Л. А.
Тимашов В. С.
Тараканов В. Е.
Тумурова Д. К.
Убеев В. П.
Уваров М. И.
Филиппов В. П.
Халзагаров М. И.
Хайхадаева П. Х.
Цыремпилов Д. Т.
Ченкиров Ф. И.
Чебунин А. К.
Черных М. Т.
Чимитов Д. М.
Чебаевский А. Е.
Чукаев А. Д.
Шарова А. А.
Шабанов В. М.
Шункова М. Л.
Яньков В. Н.
Яхунаев Д. Ш.
Ячменева Г. К.

КПСС-эй УЛААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ КОМИТЕДЭЙ ГЭШҮҮНДЭ КАНДИДАДУУД

Башкеев В. Н.
Батуев Б. Б.
Басаев Г. Д.
Болдонов Л. Л.
Бодонов О. Н.
Васьковский Н. Е.
Говенько В. И.
Доржиев Л. А.
Железняков Ю. В.
Жильцов И. В.
Киселев Л. П.
Кожан Г. А.
Коптелов Е. В.
Кузнецов Н. И.
Ныхлеев Г. К.
Орликов В. Л.
Покровский Н. Н.
Рожкова А. А.
Срамук В. А.
Стрекаловский А. И.
Упхонов М. Г.
Фортуна И. И.
Халбаева С. Б.
Хлыстова М. Н.
Цырендоржиев С. С.
Шапиро А. П.

УЛААН-ҮДЫН ГОРОДСКОЙ ПАРТИЙНА ОРГАНИЗАЦИИН ШАЛГАЛТЫН КОМИССИИН ГЭШҮҮД

Аюшеев Ц. Ж.
Батубаева П. Н.
Белобородов В. Г.
Воронцов Б. Н.
Ивашинников П. С.
Каминская И. Г.
Крылова Г. Н.
Няголов Г. Т.
Петухов П. М.
Преловская С. В.
Семенов Г. М.
Скакалин Л. П.
Смолина М. И.
Степанов Д. И.
Трофимов Г. С.

КПСС-эй Улаан-Үдын городской комитедэй пленум

Партиин Улаан-Үдын горкомой эмхидхэлэй пленум боложо, КПСС-эй горкомой бюро һунгагдаа. Горкомой бюрогой гэшүүдээр ба нэгэдэхи секретаряар нүхэр **А. М. Беляков**, хоёрдохи секретаряар нүхэр **С. В. Ангапов**, секретаряар нүхэр **Л. И. Кашкин** һунгагдаба. Бюрогой гэшүүдээр нүхэд **В. П. Убеев, С. Н. Булдаев, В. Н. Вовк, А. Д. Чукаев, С. М. Серебряков, М. И. Гоглев, С. И. Исаев, К. А. Восканянц** гэгшэд һунгагдаба.

Шалгалтын комиссиин түрүүлэгшээр нүхэр **М. И. Смолина** һунгагдаа.

Партиин горкомой таһагуудые даагшадаар иимэ хүнүүд баталагдаба: эмхидхэлэй партийна хүдэлмэриин — нүхэр **Тараканов В. Е.**, пропаганда ба агитациин — нүхэр **Заикина В. В.**, промышленна-транспортын — нүхэр **Нимаев В. Ч.**, барилгын — нүхэр **Колесников В. Г.**; захиргаанай, худалдаа наймаанай, финансова — нүхэр **Бодров В. М.**, юрэнхы таһагые даагшаар нүхэр **Рожкова А. А.**

> **Совет хүнүүд бүгэдэ арадай социалис мүрысөөнэй тугые бүри дээрэ үргэхэ, 1974 оной түсэбтэ даабаринуудые, социалис уялгануудые шэн зоригто, габшагай ажалаараа болзорһоо урид дүүргэхэ байха гэжэ КПСС-эй Центральна Комитет этигэнхэй.**
>
> **(Партида, совет арадта КПСС-эй Центральна Комитедэй хандаһан Хандалгаһаа).**

НИМБУГАЙ ГҮҮРТЭ ТҮРҮҮ

Үнинэй үхэршэн Нимбу Раднаев жэл бүри Сүмбэр гэжэ холын бэлшээридэ зуһадаг юм. Нёдондо нажар энэ нүхэрнай гэр бүлөөрөө 126 хашарag даажа абаад, ногоо элбэгтэй Сүмбэрэй хотогорто нүүжэ ошоһон бэлэй. Тэндэ малаа һайнаар бэлшээжэ, тус бүриинь шэгнүүрые сүүдхэлдэ 900—935 граммаар нэмээжэ, таргалуулһан Нимбу Раднаев намартаа үбэлжөөндөө бусажа ерэһээр һүрэг үхэрнүүдээ тушаагаа һэн. Мүнөө тэрэ 160 буруу харууһалхаар даажа абаад, урда мэтэ хүшэлүүлжэ байна.

Һүүлэй дүнгөөр «Улаан Туяа» совхозой Нимбу Раднаевай харууһалдаг буруунудай тус бүриин шэгнүүр сүүдхэдэ 768 граммаар нэмэжэ, абаһан уялга, хараалһан зорилгонь жэнишэдгүй бэелүүлэгдэжэ байнхай. Мүнөө энэ малшан бүхэсоюзна социалис мүрысөөндэ оролсожо, шэнэ амжалта туйлаха хүсэлтэй.

Д. ШИРАБОН.
Яруунын аймаг.

ШАДАЖА ШАХАХАДА ТАРГАЛСАТАЙ

Хоринн аймагай Хүрбын совхозой үхэршэн Бато-Мунко Цыдыпов даажа абаһан 100 үхэрөө оролдосотой һайнаар харууһалжа, тус бүриинь шэгнүүрые дунда зэргээр хоногой туршада 700—900 граммаар нэмээнэ. Хашарагуудаа һайнаар хүшэлүүлхын тула энэ гүүртын үхэршэд бии байгаа. Тэжээлээ ашагтайгаар гаргашалдаг, заабол буйлуулан бэлдэжэ эдюулдэг байна.

Эдэ үдэрнүүдтэ Б-М. Цыдыповэй даадаг гүүртын малшад хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэдэй бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй гуримуудтай танилсажа, урид абаһан уялгануудаа шэнэлжэ, шэнэ зорилгонуудые хараалжа захалбад.

Ц-Х. ГОМБОДОРЖИЕВА,
хүдөө бэшэгшэ.

ҺААЛИЯА ДООШОЛУУЛАНГҮЙ...

Анханда хоёр ондоо газарта байрладаг байһан 3-дахи, 4-дэхи һаалиин гүүртэнүүдые шэнээр баригдажа ашаглагдаһан Хара-Буусын гүүртэдэ нэгэдхэжэ, томодхоһон юм. Тиигэжэ мүнөө «Мир» колхозой шэнэ фермэдэ 100 үнеэн харууһалагдажа байна.

Шэнээр түхеэрэгдэһэн энэ фермэдэ ажалладаг һаалишад үбэлэй һаранудта ехэ һү һаахын түлөө горитой оролдолго гаргажа, малаа шэмэтэ тэжээлээр хооллуулна. Халуун намарһаа хойшо үнеэдтээ хэршэгдэһэн һолоомо талха таряанай зүйлтэй холижо эдюулһэнэйнгээ ашаар һү һаалияа доошолуулаагүй.

Һүүлэй мэдээгээр тус гүүртын һаалишад үнеэн бүриһөө үдэртэ 8—9 килограмм һү һаажа, абаһан уялга, хараалһан даабарияа үлүүлэн дүүргэжэ байнхай. Мүнөө Хара-Буусын гүүртын коллектив малшадай бүхэсоюзна мүрысөөнэй гуримтай дүтэ танилсажа, һайшаан дэмжээд, энэ тэмсэлдэ хам оролсохоор бии байгаа арга ноосэнүүдээ тодорхойлжо байна.

Д. БАДМАЕВ,
хүдөө бэшэгшэ.
Зэдын аймаг.

БАТА НЭГЭДЭЛТЭ БҮЛЭ ДОТОР

Удмуртын АССР-тэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаа

ИЖЕВСК, январиин 17. (ТАСС). Удмуртын АССР-эй тугта Ленинэй, Октябриин Революциин орденуудтай зэргэлүүлэгдэн, Арадуудай хани барисаанай орден мүнөөдэр зүүлгэгдэбэ. Энэ автономито республика манай ороной арадуудай аха дүүгэй хани барисаае, харилсаа холбооё бэхижүүлхэ хэрэгтэ, коммунизм байгуулгын хэрэгтэ хубитаяа ехээр оруулжа байһанай түлөө иимэ үндэр дээдэ шагналда хүртөө.

Машина бүтээгшэдэй соёлой ордон дотор, партиин Удмуртын областной комитедэй ба Удмуртын АССР-эй Верховно Соведэй хамтын баярай суглаанда ажалшадай түлөөлэгшэд, партийна, Соведүүдэй ба олониитын эмхинүүдэй хүтэлбэрилэгшэд сугларба.

Баярай суглаае Удмуртын АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ **П. П. Сысоев** нээгээ.

Хүндэтэ президиумдээ КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежнев түрүүтэй КПСС-эй ЦК-гай Политбюрое ехэ баяр, дэбжэлтэтэйгээр һунгаба.

КПСС-эй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүдтэ кандидат, ЦК-гай секретарь **П. Н. Демичев** сугларагшадта хандан, амаршалгын үгэ хэлээ.

Совет Удмурти Коммунис партиин хүтэлбэри доро ехэ, алдарта замаар ябажа ерэһэн байна. Социалис Удмурти машина бүтээдэг, мүнөө сагай электроникын республика болонхой. Эндэ бүтээгдэн гаргагдадаг продукци — металл зүһэдэг станогууд, электродвигательнүүд, саарһа хэдэг машинанууд, мотоциклнууд, телевизорнүүд, радиолонууд, радиоприёмнигууд, электрокарнууд ба редукторнууд — манай орон дотор алдартай суутай, мүн ондоо тээгүүршье һайн мэдээжэ болонхой.

Совет Удмуртын туйлаһан амжалтанууд, социальна, экономическа ба соёлой хурдан түргэн хүгжэлтэнь республикын хүдэлмэришэн ангиин, колхозно таряашадай, арадай интеллигенциин зохёон байгуулхы ажалай гайхамшаг үрэ дүн болоно.

Мүнөө, Советскэ Союзай бүхы нацинуудай, арад үндэһэтэдэй ажалшадай хамтын оролдолго хүсэлэлгөөр манайда хүгжэлтэ түгэс социализмын байгуулагдаад байһан үедэ, олон үндэһэ яһатантай манай хүсэн түгэс Эхэ ороной арадуудые холбодог агуу нэгэдэл болон хани нүхэсэлэй удха шанар бүри тодоор элирэн харагдана.

Экономико, эрдэм болон соёл хүгжөөлгын, арад зоной байдал улам һайжаруулгын талаар асари ехэ амжалтануудые туйлаха, юһэдэхи табан жэлэй түсэбүүдые дүүргэхэ хэрэгтэ үнгэрэгшэ 1973 он онсо үүргэ дүүргээ. Совет Удмуртын ажалшад түсэбтэ табан жэлэй даабаринуудые дүүргэхэ хэрэгтэ оронойнгоо бүхы ажалшадтай хамта зохихо хубитаяа оруулжа байна.

Эдэ амжалтануудынь бидэниие баясуулна, хуулита омогорхолой мэдэрэл түрүүлнэ. Гэхэ зуура, бидэндэ партиин заадагай ёһоор, үглөөдэрэй хараа бодол ба эрилтэнүүдые, саашадаа шиидхэгдэхэ ёһотой шэнэ, бүри орёо зорилгонуудые хараада абажа, туйлалтануудаа сэгнэхэ зэргэтэй байһанаа мартаха ёһогүйбди. Түсэбтэ табан жэлэй гурбадахи жэлэй туйлалтануудые бэхижүүлхэ ба хүгжөөхэ, дүрбэдэхи жэлэй түсэбтэ даалгабаринуудые дүүргэхэ, үлүүлэн дүүргэхэ гээшэ партиин зүгһөө совет арадай анхаралые хандуулдаг, ажалшадые урялдаг зорилго болоно. Экономико хүгжөөлгын шанарай, ашаг үрын асуудалнуудта онсо анхарал хандуулха шухала байна.

Хүгжэлтэ түгэс социализмын, коммунис байгуулалтын эрхэ байдал совет хүнэй политическэ болбосоролой, эрдэм гэгээрэлэй, эмхидэл ба журамай, ёһо гуримай талаар шэнэ эрилтэнүүдые табина. Социалис мүрысөөн мүнөө шэнэ хүсэтэйгөөр дэлгэржэ, ашатай туһатай шэнэ үүсхэлнүүдээр баяжажа байнхай.

Социалис байгуулалта ажалша хүниие манай олониитын бүхы ажабайдалай түрүү зэргэдэ дэбжүүлнэ, совет үйлэдбэриин түрүүшүүл, шэнэ юумэ үүсхэгшэд — ажалша коллективэй омогорхол, манай ороной алдар солонь болоно. Марксизм-ленинизмын, социалис ажалай гурим заншалай гол ёһонууд манай общество дотор эгээн хүндэтэй юм. Тиимэл ушарһаа мүнөө сагта иимэ гол ёһонуудые эбдэдэг ябадал тон харшада тоологдоно.

П. Н. Демичев саашалаа мүнөө сагай уласхоорондын байдалые шэнжэлэн тайлбарилба.

(Үргэлжэлэлынь 3-дахи нюурта).

РАЙОННО ПАРТИЙНА КОНФЕРЕНЦИ

ТУЙЛАҺАНАА БАТАДХАХА, АЛХАСАЯА ШАНГАДХАХА

Партиин XXIV съездын, ЦК-гай удаадахи Пленумүүдэй шиидхэбэринүүдые бэелүүлхын тулада районой партийна организациин тоосоото үе соо хэhэн хүдэлмэрине Захааминай районно партийна конференци дээрэ зүбшэн хэлсэбэ.

Аймагай экономико болон соёл гэгээрэлые хүтэлбэрилхэ оншо аргаяа улам нарижуулхын тулада районой партийна организациин хэhэн хүдэлмэри тухайда партиин райкомой нэгэдэхи секретарь **Н. Б. Михеев** тоосоото элидхэл хэбэ. Эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри эдэбхитэйгээр ябуулжа, партиин заабаринуудые — нийтын үйлэдбэриин ашаг үрэ ехэдхэхэ, ажалай бүтээсэ дээшэлүүлхэ, эрдэм, техникын дэбжэлтэ хурдадхаха, хүдөө ажахын үйлэдбэрие олзо ехэтэй болгохо хэрэгые районой партийна организаци ходо хиналтадаа байлгаа.

Захааминай аймаг промышленностьшье ехэтэй, хүдөө ажахыншье үйлэдбэри — мяха-hүнэй шэглэлтэй ажахы эрхилдэг нютаг гэжэ бүгэдэндэ мэдээтэй. Буряад орондо байгуулагдаhан түрүүшын промышленна предприятинуудай нэгэн — Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат дүшөөд жэлэй саада тээ энэ холын нютагта бии болоhон юм. Тэрэ гэhэн сагhаа хойшо Буряад оронойнэгэ захын нютагые, хүн зонойнь байдалые үндэhөөрнь хубилгаhан, мүнөөшье түрүү үүргээе дээрэ үргэжэ ябаhыень тус комбинадай, тэрэнэй харьяата предприятинуудай, мүн аймагай ажахынуудай бодото байдал гэршэлжэ байна. Туйлаhан амжалтаяа батадхажа, үйлэдбэриингөө бүхы hалбариин үрэ дүн улам hайжаруулха, промышленность хүдөө ажахы хоёрой холбоо барисаа улам hайжаруулха шухала гэжэ элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ.

Тоосоото үе соо — юhэдэхи табан жэлэй түрүүшын гурбан жэлэй туршада аймагай промышленность, хүдөө ажахын үйлэдбэри, соёл гэгээрэл партийна организацинуудай ударидалга доро ямар үрэ дүн туйлааб, үлэhэн хоёр жэлэй туршада юу хэхэб гэжэ конференциин делегадууд зүбшэн хэлсэбэ. Энэ талаhаань хараха болоо hаа, аймагай промышленность, хүдөө ажахы hайн үрэ дүн туйлаhан байна.

Энэ хугасаада промышленна предприятинууд продукци худалдаха, продукци бүтээн гаргаха түсэбөө үлүүлэн дүүргээ. Нэгэ миллион 368 мянган түхэригэй продукци түсэбhөө гадуур гаргаhан байна.

Буряадай АССР-эй байгуулагдаhаар 50 жэлэй ойн хүндэлэлдэ социалис мүрысөөндэ оролсожо, промышленна предприятинуудай коллективүүд 1973 оной түрүүшын хахад жэлэй түсэб болзорhоонь урид дүүргэhэн тухайдаа элидхээ hэн. Үнгэрэгшэ жэлэй II кварталай дүнгөөр Зэдын комбинат министерствын, металлургиин промышленностиин хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай ЦК-гай дамжуулгын Улаан туг абаа hэн. Мүн «Межколхозстрой» нэгэдэлэй нүүдэл колонно Россин Федерации доторхи хүдөөгэй барилгашадай дунда хоёрдохи мүнгэн шан абаа юм. Эдеэ хоолой предприятинуудай, газарай баялиг бэдэрдэг Гуджирай комплексно партиин болон бусад коллективүүд жэлэйнгээ түсэб сүм дүүргэhэн байна.

Үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада шэнэ түхеэрэлгэ, техникэ тодхогдоhон, электрын хүсэн ехэ болгогдоhон, промышленна предприятинуудай материально-техническэ үндэhэ hууринь бэхижүүлэгдэhэн байна. Тиихэдэ шанаржуулгын шэнэ фабрика, Юнхэрэй рудник, уhаар хангадаг түхеэрэлгэ ашаглалгада үгтэhэн байна.

Ажал хүдэлмэри эрдэм ухаанай ёhoор эмхидхэхэ (НОТ) 270 хэмжээ ябуулга, ухаалан зохёолгын 1570 дурадхал нэбтэрүүлэгдээ. Эдэ бүгэдэнэй ашаар 3 миллион 780 түхэригэй алмалта хэгдэhэн байна.

Зэдын вольфрам-молибденэй комбинат гурбан жэлэйнгээ түсэб дүүргэнхэй. Товарна продукци худалдаха, продукци бүтээжэ гаргаха түсэбүүдынь сүм дүүргэгдэhэн байна.

Хүдөө ажахын талаар хараха болоо hаа, мал ажалай продукци абаха, гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэй, 1973 оной түсэбүүд сүм дүүргэгдэнхэй. Тингэхэтээ хамта аймагай совхозуудта малай тоо толгой нилээд олошоруулагдаhан байна. Электрын гэрэл хүсэн ажалда, хүн зоной байдалда нэбтэрэн оронхой, 11.2 моринойн хүсэнтэй адли хэмжээтэй электрын эншэ хүсэн хүдэлмэришэн бүхэндэ хүртэнэ. Гурбан жэлэй туршада электрын хүсэ дамжуулдаг шэжэм утаhанай лини 100 километртэ татагдаа. Мүн hаалиин фермэнүүд болон шахалгын гүүртэнүүдэй хүндэ хүдэлмэри нилээд оньhожоруулагданхай. Шэнэ табан жэлэй үнгэрhэн гурбан жэлэй туршада аймагай совхозууд 1 миллион 600 мянган түхэригэй трактор, элдэб комбайн, автомашина болон бусад техникэ абаhан байна. Ингэжэ хүдөө ажахын үйлэдбэри зэбсэгжүүлэгдэжэ үргэлжэлhөөр.

Районой партийна организациин, промышленна предприятинууд болон ажахынуудай партийна эхин организацинуудай эмхидхэлэй, хүмүүжүүлгын ехэ хүдэлмэри ябуулhые эдэ тоо баримтанууд гэршэлжэ байна.

Тоосоото үе соо туйлаhан амжалтануудаа тэмдэглэхэтээ хамта, партийна конференциин делегадууд ажал хэрэгээ шүүмжэлхы нюдөөр хаража, саашадаа — шэнэ табан жэлэй түгэсхэлэй хоёр жэл соо хэхэ юумэн тухайдаа хөөрэлдэhэн, шиидхэгдээгүй асуудалнуудта гол анхаралаа хандуулhан байна.

Дутагдалнуудаа усадхажа, түсэбтэ даабаринуудаа сүм дүүргэхын тулада доторойнгоо арга боломжо гүйсэд хэрэглэхэ тухайда Зэдын комбинадай директор **И. П. Чепурин**, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозой директор **Р. Л. Бандеев**, Санагын совхозой директор **В. Ж. Цыренов** гэгшэд тогтоhон байна.

Зэдын комбинадайшье хүдэлмэридэ дутагдалнууд бии даа. Зарим талаараа, жэшээнь, вольфрамай концентрат абаха талаар комбинат гээгдэлтэй. Шанаржуулгын фабрикада металл илгаха түсэб дүүргээгүй дээрэhээ 1972—1973 онуудта Холтосоной фабрикада 580 мянган түхэригэй концентрат дутуугаар абтаhан байна. Юнхэрэй шанаржуулгын фабрика бүрин хүсөөрнь ашаглалгада оруулха болзор үнгэрөө. Теэд мүнөө хүсэндөө ороодүй байhаар. Предприятида инженерно-техническэ мэргэжэлтэдые бэлдэхэ, хүдэлгэхэ хэрэгэй хангалтагүй байhан дээрэhээ эдэ дутагдалнуудай олонхинь гараа гэжэ эндэ тэмдэглэгдэбэ. Мүн гүрэнэй түсэб дүүргэхын түлөө главна мэргэжэлтэдтэ, таhагууд, цехүүдэй начальнигуудта эрилтэ hулаар табигдана, предприятиин холын хараатай асуудалнуудые шиидхэхэ хэрэгтэ эдэнэрэй хүсэл зориг мууса шэглүүлэгдэдэг байгаа. Коллективүүдтэ ажалай журам hула, кадрнуудтай мууса хүдэлнэ гэжэ эндэ шүүмжэлэгдээ. Энээнэй гэмээр hүүлэй гурбан жэл соо комбинадhаа 45 инженер, технигүүд гаража, ондоо тээшээ ошоо гэхэ гү, али эндэ ерэhэн мэргэжэлтэдэй гурбанайнь нэгэ хубинь ошоhон болоно.

Холтосоной руднигай партийна организациин секретарь делегат **М. Д. Дашинимаев** конференци дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа, партийна организациин ябуулжа байгаа эмхидхэлэй, политическэ хүдэлмэри тухай тогтобо. Партийна бүлэгүүдэй хүдэлмэрие бюро ходо шалгадаг байба. Бүхы коммунистнуудые (КПСС-эй 86 гэшүүд) эдэбхитэй хүдэлмэридэ хабаадуулха — иимэ зорилготой эдэнэр хүдэлөө юм. Энээнэй ашаар олонхи коммунистнууд түрүү үүргэеэ дүүргэнэ, түрүүшүүл, жэшээнь, руднигай нүхэд Самбилов, Ринчиндоржиев гэгшэдэй түрүү бригаданууд табан жэлэйнгээ түсэбые болзорhоонь урид 1975 оной апрелиин 25-да дүүргэхэ гэhэн угтамжын түсэб абаад хүдэлжэ байна.

Руднигайнгаа ажал хэрэг тухай хэлэхынгээ хажуугаар делегат Дашинимаев шүүмжэлхы ажаглалта хэбэ. Комбинадай зарим мэргэжэлтэд политическэ хүдэлмэридэ мууса хабаадана, зарим таhагуудые даагшад манай горнягуудтай холбоогүй, лекци, элидхэл хэдэггүй муутай. Мүн партиин райкомой таhагуудые даагшад, инструкторнууд горнягуудта ошожо байг лэ гэжэ хэлэбэ.

Мал ажалай продукци абаха, гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэйшье, үнгэрэгшэ жэлэйшье түсэб аймагай бүхы дээрээ дүүргээшье hаань, эдэ нилээд гээгдэжэ ябаhан ажахынуудай партийна организацинуудай, хүтэлбэрилэгшэдэй хангалтагүй хүдэлмэри эндэ шүүмжэлэгдээ. Жэшээнь, Харацайн совхоз бултанhаа hайн эрхэ байдалтай аад, мал ажалай бүхы түрэлэй эдеэ хоолой зүйлнүүдые абаха, гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэйнгээ түсэб дүүргэжэ шадаагүй. Тус совхозой партийна организаци, дирекци гүрэнэй түсэб дүүргэхэ хэрэгтэ ажалшадаа элсүүлжэ шадаагүй, эмхидхэлэй болон политическэ хүдэлмэри hулаар ябуулаа гэжэ элидхэл соо тэмдэглэгдэбэ. Мүн Енгорбойн, Далахайн, Дүтэлүүрэй совхозууд зарим зүйлэй продукци гүрэндэ худалдаха гурбан жэлэй түсэб дүүргээгүй үлөө. Мүн эдэл ажахынуудта түл үсөөнөөр абтана.

Аймагай ажахынууд hүүлэй жэлнүүдтэ адууhа малдаа элбэг хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэхын тулада ехэ хүдэлмэри ябуулаа, саашадаашье ябуулха тухайдаа эндэ үгэ хэлэгшэд — Хамниин совхозой директор **Ю. С. Хамаев**, Зэдын комбинадай директор **И. П. Чепурин**, Далахайн совхозой партийна организациин секретарь **Б. Д. Баданов**, Харацайн совхозой малшан **Ц-Д. Д. Гармаев** гэгшэд хэлэбэ.

Аймагай партийна XXV конференциин шиидхэбэри бэелүүлэн, 1971 ондо партиин райком нийтын малда лаб хүрэхэ хэмжээтэйгээр үбhэ тэжээл бэлэдхэхэ, мал ажалай хүндэ хүдэлмэри оньhожоруулха, сабшалан hайжаруулха, үтэгжүүлхэ тухай асуудал пленум дээрэ табиhан юм. Зохихо хэмжээнүүдые абаhанай ашаар 2.670 гектар газар хахалагдажа, тарилга хэгдэдэг болоо. Севооборот нэбтэрүүлэгдэнэ. Горох болон наран сэсэг таригдадаг болонхой. Эдэ бүгэдын ашаар таряан 15 процентээр, үбhэн 12, силос 19, сенаж 77, корнеплодууд 81 процентээр ехээр абтадаг болоhон байна. Үбhэ тэжээлэй шанаршье нилээд hайжараа. Олон жэлэй ногоо тарижа байгаад, 2435 гектар сабшалан үндэhөөрнь hайжаруулагдаа. Энээнэй ашаар эдэ участогуудhаа аймаг дотор гектар бүриhөө 19,7 центнер үбhэн хуряагдаа. Тиихэдэ Санагын, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозууд зарим участогуудай гектар бүриhөө 30—35 центнер үбhэ хуряажа абаа. Һайжаруулагдаhан бэлшээринүүд бии болоо. Михайловкын совхоздо 101 гектар иимэ бэлшээри байгуулагдаа. Мүн Санагын, Хамниин совхозуудта иимэ бэлшээри түхеэрэгдэжэ дүүргүүтэй байна.

Үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэхын түлөө дэлгэрhэн мүрысөөндэ Захааминай аймаг 1971, 1972, 1973 онуудта 1-дэхи hуури эзэлжэ, КПСС-эй обкомой, республикын Министрнүүдэй Соведэй, облпрофсоведэй дамжуулгын Улаан тугта хүртэжэ, тэрэнээ бүхөөр барижа ябана. Хэды иимэ байбашье, үбhэ тэжээл бэлэдхэлгын хэмжээн мүнөөнэй эрилтые хүсэд ханганагүй, малай ашаг шэмэ дээшэлүүлхэ хэрэгтэ hаад тойбо татагдана гэжэ конференци дээрэ тэмдэглэгдэбэ.

Мал ажалаа тусхай мэргэжэлтэй болгожо хүгжөөхэ, томодхохо хүдэлмэри зарим тэды ябуулагдажа туршагдаа, саашадаа энэ хүдэлмэри үргэнөөр ябуулагдаха хараатай гэжэ элидхэлшэ, үгэ хэлэгшэд тэмдэглэбэ. Энэ талаар hайн туршалганууд бии болонхой. Жэшээнь, Санагын, СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ совхозуудта эмэ тугалнуудые илгажа үдхэдэг болобо. Ингэжэ дурсагдаhан ажахынуудта 100 үнеэн бүриhөө 81—82 тугал абтана. Һүүлэй жэлнүүдтэ үбhэ тэжээл ехээр бэлэдхэдэг болоhоной ашаар мал hайнаар шахагдажа, гүрэндэ тушаагдана. Хэрбээ гурбан жэлэй саада тээ бодо мал бүхэн 280 килограмм татадаг hаа, мүнөө 314 килограммда хүргэжэ тушаагдана.

Тиигэбэшье мяха абаха талаар, бүхы дээрээ мал ажалые олзо ехэтэй болгохо арга боломжонууд бүрин хүсэдөөр хэрэглэгдэнэгүй гэжэ конференци дээрэ шүүмжэлэгдэбэ. Һүн багаар haагдана, түл үсөөнөөр абтана, үүлтэр hайжаруулха хүдэлмэри мүнөө сагай эрилтэдэ хүрэнэгүй. Энэ талаар Харацайн, Дүтэлүүрэй совхозуудай партийна организацинууд, дирекцинүүд эмхидхэлэй хүдэлмэри hулаар ябуулаа.

Хамниин совхозой хонишон **Е. Р. Норбоева**, «Межколхозстрой» нэгэдэлэй нүүдэл колонын начальник **Н. А. Дабалаев**, ВЛКСМ-эй райкомой секретарь **Морозов**, аймагай прокурор **Р. Д. Нимаев**, Михайловкын дунда hургуулиин директор **В. С. Попова**, аймагай Соведэй гүйсэдхэхэ комитедэй түрүүлэгшэ **К. М. Шурыгин**, Зэдын комбинадай УКС-ын начальник **К. П. Базарон** гэгшэд тоосоото элидхэл зүбшэн хэлсэлгэдэ хабаадаба.

КПСС-эй обкомой секретарь **А. А. Бадиев** конференцидэ хабаадажа, үгэ хэлэhэн байна.

Шэнээр hунгагдаhан райкомой пленум боложо, эмхидхэлэй асуудал шиидхэбэ. Партиин райкомой нэгэдэхи секретаряар **Н. Б. Михеев**, секретарьнараар **Г. Н. Субботин**, **С. С. Бадмаев** гэгшэд hунгагдаба.

Д. ЖУГДУРОВА.

Областной партийна конференциин делегат

Вера Васильевна Иванова 12 жэлэй туршада нарин сэмбын фабрикада ажаллана. 1973 онойнгоо түсэбтэ даабарие декабрь hара соо дүүргээ hэн. Тэрэнэй гаргаhан продукци голодоhогүй байдаг юм.

Цехэйнгээ партийна организациин секретарь, городской партийна конференциин делегадаар hунгагданхай. Мүнөө үедэ КПСС-эй ЦК-гай партида ,совет арадта хандаhан Хандалгада харюу болгон, дээшэлүүлэгдэhэн социалис уялга абанхай хүдэлжэ байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Вера Васильевна Иванова ажалдаа.

Ц. ЦЫРЕНЖАПОВАЙ фото.

МАНАЙ УГТАМЖЫН ТҮСЭБ

ОРОЛДОСОТОЙГООР, ЭДЭБХИ ҮҮСХЭЛТЭЙГЭЭР...

Республикымнай промышленностиин түрүү коллективүүд КПСС-эй ЦК-гай партида, совет арадта хандаhан Хандалгые, 1974 оной түсэбые болзорhоонь уридшалан дүүргэхын түлөө бүхэсоюзна социалис мүрысөө дэлгэрүүлхые промышленностиин, барилгын, транспортын хүдэлмэрилэгшэдые уряалhан КПСС-эй ЦК-гай, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй, ВЦСПС-эй болон ВЛКСМ-эй ЦК-гай тогтоолые халуун hайшаалтайгаар угтан абаа. Энэ хандалга, тогтоолдо харюу болгон, табан жэлэй тодорхойлхы жэл болохо 1974 ондо амжалтатайгаар ажаллаха, гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаhан даабари холо үлүүлэн дүүргэхэ гэжэ шиидэhэн түрүү коллективүүд угтамжын түсэб баталан абажа байна.

Ажал хэрэгүүдээрээ үнинhөө суурхаhан нарин сэмбын фабрикын коллектив хамтаараа зүбшэн хэлсэжэ, 1974 онойнгоо зорилго тодорхойлоо. Угтамжын түсэбэй гол шухала зүйл, тэрэниие дүүргэхэ арга боломжонууд тухай хөөрэжэ үгэхыень манай корреспондент фабрикын экономист Г. И. БОРИСЕНКОДО хандаhан байна. Тэрэнэй хөөрөөн доро толилогдобо.

Оронойнмнай түрүү коллективүүд нёдондо жэлдэ угтамжын түсэб хараалжа эхилээ hэн. Бидэнэршье иимэ түсэб-уялга абаха ямар арга боломжын бии байhые элирүүлхын, гүрэнэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхын тула юу хэхые бодомжолhон байгаабди. Партиин ЦК-гай партида, совет арадта хандажа, табан жэлэй дүрбэдэхи жэлые эршэтэ ажалаар тэмдэглэхые уряалхадань, манай коллектив угтамжын түсэб баталан абаха гэжэ шиидээ.

Һаяхан фабрикын хүдэлмэришэдэй хамтын суглаан дээрэ түсэб-уялга баталан абаабди. Табан жэлэй түсэбые үлүүлэн дүүргэхэ арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэхэ гээшэ хүдэлмэришэдэй нэрэ хүндын хэрэг гэжэ тоологдохо болоо. Энэ хэрэгтэ хүн бүхэн хабаадалсаха, өөhэдынгөө туhа нэмэри оруулалсаха гэжэ шиидэбэ. Хамтын hанал бодол, хүсэл эрмэлзэл аргагүй ехэ хүсэн, түлхисэ гэжэ hайн мэдээжэ. Хамтадаа зүбшэн хэлсээд, шиидээд байбал, урдахи зорилго дүүргэгдэхэ байна ха юм.

Угтамжын түсэбэй гол шухала зорилго тухай хэлэхэдэ иимэ байна. **1974 ондо продукци үйлэдбэрилгые хоёр миллион түхэригөөр ехэдхэхэ, продукци худалдаха дүрбэн жэлэй түсэбые 1974 оной ноябриин 19 болотор дүүргэхэ, дүрбэн жэлэй даабариhаа гадуур 8270 мянган түхэригэй продукци үйлэдбэрилхэ** гэжэ хараалагдаа. 1970 онойхитой сасуулхада ажалай бүтээсые 30 процентээр гэхэ гү, али түсэбөөр хараалагдаhанhаа 10 процентээр үлүүлэн дүүргэхэ, продукциин шанар бүри hайжаруулха, техническэ дэбжэлтэ туйлаха, хүдэлмэришэдэй эдэбхи үүсхэл дээшэлүүлхэ зорилго табигдаба.

Гүрэнэй түсэбые холо үлүүлхээр хараалhан угтамжын түсэб дүүргэхэнь бэлэн бэшэ гэжэ hайн мэдэрнэбди. Бэрхэшээлhээ айгаад лэ, бүри ехэ дабаа гаталхаар хараалаагүй hаа, урагшаа дабшахань бэрхэтэй байха. Манай коллектив эдэ бүгэдые hайн ойлгоно. Тиимэhээ үйлэдбэриингөө арга боломжонуудые хүсэдөөр хэрэглэхэ тухай бодомжолжо, түсэб-уялга дүүргэхэ арга замуудые тодорхойлhон байна.

Арга боломжонуудаа элирүүлэн хэрэглэжэ, хүдэлмэришэдэй ооhэдын хубиин түсэб заатагүй дүүргэхэ, түрүү онол арга, дүй дүршэл үргэнөөр хэрэглэхэ, эдэ бүгэдын ашаар угтамжын түсэбөө дүүргэхэ гэжэ хараалагдаба.

Предприяти, коллектив бүхэндэ хэрэглэгдээгүй доторой арга боломжонууд ехэ бии. Станок, машина ашаглалгые, ажалай саг хэрэглэлгые абаад үзэе. Хэды олон түхеэрэлгэ хэмhээ үлүү ехээр миин байлгагданаб? Ажалай 8 час дүүhан hайн хэрэглэгдэнэ аал? Манай коллектив энэ асуудал хаража үзөөд, ехэ дутагдалай бии байhые элирүүлээ.

Ажалай сагай минута бүхэниие hайнаар хэрэглэхэ гэжэ хүдэлмэришэд шиидэhэн байна. Энээнэй ашаар байгша оной туршада 600 хүнэй ажалта үдэр алмаха гэжэ хараалагдаба. Элдэб шалтагаанhаа ажалдаа ерэхэгүй ушарые усадхабал, ажалай журам hайжаруулбал, хүдэлмэриин үедэ hаатаха, зогсохо баримта зайсуулбал, нэмэлтэ ехэ продукци бүтээгдэхэ байна ха юм.

Түхеэрэлгээ бүтээсэ ехэтэйгээр хүдэлгэхын тула техническэ харууhа hайжаруулха хэрэгтэй болоо. Энэ талаар мастернуудай туhалагшадай үмэнэ ехэ эрилтэ табигдаба. Тэдэнэр саг үргэлжын харууhа эмхидхэхэ, станогуудые багашье зогсоонгүй хүдэлгэхэ арга хангаха уялгатай болоо.

Ажалай бүтээсэ дээшэлүүлhэнэй ашаар продукци үйлэдбэрилгые эрид ехэдхэхэ гэhэн зорилго табигдана. Коллективнай ямар аргаар ажалай бүтээсые гүрэнэй түсэбөөр хараалагдаhан 20 процентын орондо 30 процентээр дээшэлүүлхэб? Эндэ мүн лэ хэрэглэгдээгүй арга боломжо бии. Хуушан станогууд бүтээсэ ехэтэй шэнэ автомат станогуудаар hэлгэгдэжэ байна. Энэмнай нөөсэ арга боломжонуудай нэгэн. Нооhо ээрэгшэд, сэмбэ нэхэгшэд, утаhа оройгшодые, мүн бусад мэргэжэлтэдые ажалай шэнэ, түрүү онол аргада дүршүүлбэл, бүтээсэнь нилээд дээшэлхэ байна.

Манай коллектив ажалай түрүү онол арга хэрэглэхэ, шэнэ техникэ, түрүү технологи нэбтэрүүлхэ шэглэл урданьшье баримталдаг байгаа. Үйлэдбэриин түрүүшүүлэй дүй дүршэл согсологдожо, бусад хүдэлмэришэдтэ дамжуулагдана. Дүй дүршэлтэй нооhо ээрэгшэд, сэмбэ нэхэгшэд залуушуулые даажа абаад, мэргэжэлдээ hургадаг юм. Сэмбэ нэхэгшэ З. Г. Ключниковаган, утаhа оройгшо Д. К. Тумуровагай, нооhо ээрэгшэ В. М. Видутовагай дүй дүршэлдэ залуу хүдэлмэришэд hургагдаха юм. Тингэжэ энэ жэлэй хугасаада 270 хүдэлмэришэдэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхээр хараалагдаа.

Хүдэлмэришэдэй өөhэдын, хубиин түсэб дүүргэлтэ хадаа угтамжын түсэб дүүргэхэ үндэhэ hууринуудай нэгэн болоно. Фабрикын бүхы цехүүд, үйлэдбэри, таhагуудай хүдэлмэришэд өөhэдын түсэбтэй байха ёhотой. Нооhо ээрэлгын, нэхэлгын цехүүдэй хүдэлмэришэд иимэ түсэбтэй. Бусад зарим үйлэдбэриин хүдэлмэришэд нормировщигууд, экономистнуудай туhаламжаар өөhэдын түсэб зохёожо байна.

Хубиин түсэб абаhан үйлэдбэриин олон түрүүшүүл табан жэлэй гурбан жэлэй даабарие болзорhоонь холо урид дүүргээ hэн. Фабрикымнай 168 түрүүшүү гурбан жэлэй түсэбые хаха жэлээр, 4—5 hараар уридшалан дүүргэhэн байга. Мүн 205 хүдэлмэришэ 1973 оной түсэбые хол үлүүлhэн юм.

Олон түрүүшүүл таба жэлэй тодорхойлхы энэ жэлэй эхинhээ хойшо графи haa холо уридшалан ажаллана. Сэмбэ нэхэгшэд Л. И Королёва, З. Г. Ключнико ва, Социалис Ажалай Геро Д. К. Тумурова 1974 оно июнь — июль hарын түсэ бөөр ажаллажа байна. Тэдэнэй жэшээгээр залу олон хүдэлмэришэд ажал лахые оролдоно. Сэмбэ нэхэгшэ Нина Борисова даа баряа холо үлүүлэн дүүргэ нэ, мүн нёдондо жэлэй тур шада нэгэшье голодоhо гар гаагүй. Залуушуулай дунда haa олон түрүүшүүлэй ур ган гаража байhаниинь hай шаалтай.

Һаяхан парти, правительствын абаhан тоггоол дотор продукциин шанар hайжаруулха тухай онсо заагдана. Манай коллектив hайн шанартай, гоё hайхан сэмб нэхэхэ гэжэ анхарна. Эн жэлдэ продукцимнай шана бүри hайжаруулагдаха, ш нэ түхэлэй 210 мянган мет бүд нэхэгдэхэ, шэнэ түхэл үшөө хоёр ондоо янзын б нэхэн гаргаха бэлэдхэл хэ дэхэ байна. Эхэнэрнүүд пальто оёхо «Ангара» гэhэ драп эрхим шанарай Гүр нэй тэмдэгтэ хүртэхөө зууршалагдаха юм.

Угтамжын түсэб бодот дээрэнь дүүргэхын түлө мүрысөөн коллективэймна дунда үргэнөөр дэлгэрэ «Түрүүшүүлэй дүй дүрш лые — залуушуулда» г hэн уряа соносхогдобо. «Та бан жэлэй түсэбые дүрбэ жэл соо» гэhэн уряатайга зарим түрүүшүүл ажалла Ондоо шэнэ үүсхэл гарга дажа байhаар. Түсэб-уял баталан абаhан хүдэлмэри шэдэй хамтын суглаан дэ рэ үгэ хэлэhэн сэмбэ нэхэ шэ Любовь Ивановна Ко ролёва табан жэлэйнгээ т сэбые 1975 оной апрели нэгэн болотор дүүргэхэ у га абаад, мүрысөөндэ ор сохыень бусад хүдэлмэ шэдые уряалhан байна. Х дэлмэришэдэй дунда мү сөө эмхидхэхэhээ гадна Л нинэй ордено нарин сэмб Купавинска фабрикатай, м Шэтын комбольно-сэмб комбинадтай мүрысөөн үргэлжэлүүлхэ байнаб Коллективүүдэй хоорондо мүрысөөнэй ехэ аша туhа шэнэ онол арга дэмжэн аб ха арга олгоно гэжэ тоо нобди.

Манай коллектив угта жын түсэбөө дүүргэхэ гэ хүсэ шадалаа элсүүлжэ э лээ. Тэрэнээ дүүргэхэ б hандаа батаар этигэнэ. Э этигэл найдабари бата үн hэ hуурида түшэглэнэ х хээр.

Табан жэлэй шиидхэ жэлэй түсэбhөө гадуур 1 тонно утаhан ээрэгдэ 16 мянган метр сэмбэ б нэхэгдэhэн байна. Хат дээрээ 2 миллион 224 мя ган түхэригэй продукци т сэбhөө гадуур үйлэдбэрил дэн худалдагдаа. Продук худалдаха табан жэлэй г бан жэлэй түсэб болзорh урид, 1973 оной ноябри 27-до дүүргэгдээ hэн. Ти жэ даабариhаа гадуур 6.2 мянган түхэригэй продук үгтөө. Энэ амжалтаяа а бадхаха тэмсэлдэ булта хабаадаха, эдэбхи үүсх гарган ажаллаха, 1974 он түсэб-уялгаяа заатагүй дүү гэхэ гэжэ коллективнай з ригжоhон байна.

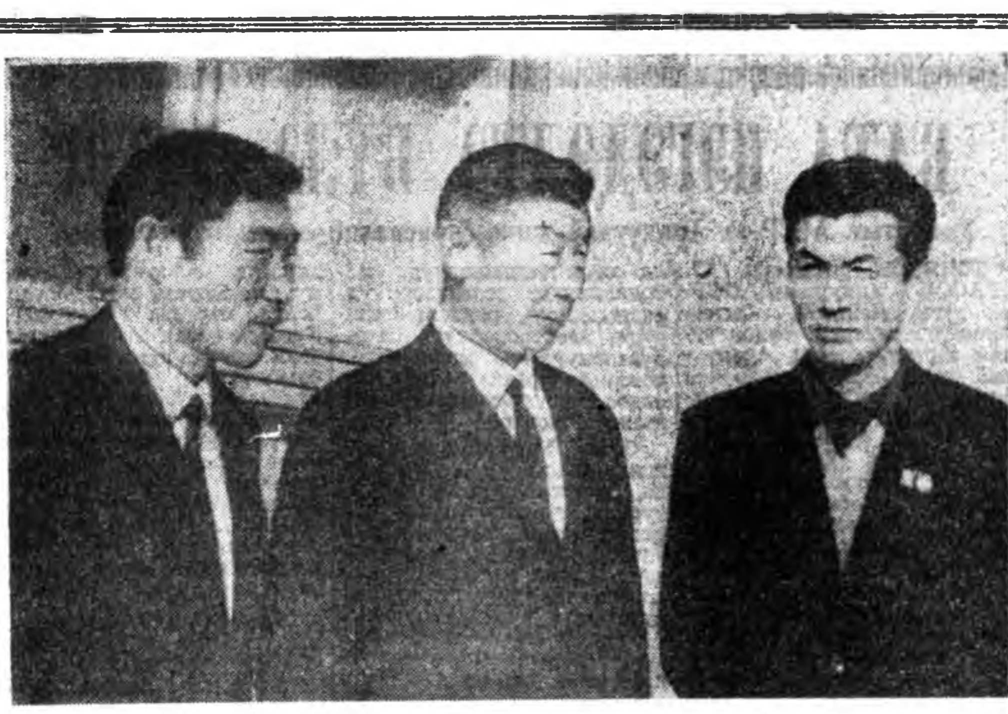

А. Кушнарёвой буулгаhан энэ фото-зураг дээрэ Баргажанай аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүшүүл — ахалагша хонишон Даша-Нима Сундуев, hаалиин гүүртые даагша Санжибо Бубеев, хонишон Анатолий Раднаев гэгшэдые харанат. Эдэ гурбан ажалай түрүүшүүл нёдондо дэлгэрhэн малшадай бүхэсоюзна социалис мүрысөөнэй дүнгөөр эрхимлэжэ, гүрэн түрынгөө дээдын хайра шагналда хүртэhэн юм. Тиигэжэ мүнөө эдэнэрэй үбсүүндэ Октябриин революциин, Ажалай Улаан Тугай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» ордену яларанхай. Түрүү малшад туйлаhан амжалтаяа улам батадхахын тула эдэ үдэрнүүдтэ улам шударгыгаар ажаллана.

ХОЛИМОЛ ТЭЖЭЭЛ БЭЛДЭНЭ

Мал ажалай харюусалгатай хаhа — үбэлжэлгын үедэ бии байгаа тэжээлээ арьбалжа гаргашалхынгаа хажуугаар, тэрэниие буйлуулан, шэмэтэй болгожо малда эдюулхэ шухала гэжэ юрын малшан ойлгодог, оролдодогшье болонхой. Энээн тушаа Зэдын аймагай Ториин совхозойхид яhала юумэ хэжэ, аймагайнгаа бусад ажахынуудта жэшээ харуулдаг юм. Энэ совхозойхид ногооной гурил бэлдэжэ, жэжэ малда эдюулдэг болоhоор хэдэн жэл болоо. Анха түрүүн АВМ-04 түхэлэй машинаар жэлдээ мянгаhаа хоёр мянга хүрэтэр центнер витаминтай ногооной гурил бэлдэдэг hэн. Мүнөө жэл эндэ бүри ехэ бүтээсэтэй АВМ-065 түхэлэй шэнэ машина тодхожо, ногооной бүри ехэ гурил бэлдээ. Энэ бэлдэhэн гурилаа бусад тэжээлтэй холижо, улам шанаржуулжа, малдаа үгэдэг болонхой. Тиихын тула ОГМ-08 түхэлэй машинаар элдэб янзын минеральна бодосуудые холисолдуулан, тусхай борсогор холисо бэлдэжэ гаргадаг болоо. Минеральна зүйлнүүдые, микрободосуудые нэмэhэн иимэ холимол тэжээлэй аша үрэ ехэтэй байhые мэдэжэ абаhан малшад, илангаяа хонишод, тугалшад тэрэниие ехээр хэрэглэдэг болонхой.

Ториинхидой жэшээгээр Ленинэй ордено Борьёогой совхоз ногооной гурил бэлдэжэ эхилhэн юм. Үнгэрhэн зун энэ совхоз АВМ-04 түхэлэй нэгэ машина тодхожо, тэрэнээ хоёр халаанда хүдэлгөө hэн. Тэрэнь хамта дээрээ 300 тонно hайн шачартай ногооной гурил бэлдэhэн байгаа. Тус агрегадайхид мүнөөшье тэжээл шанаржуулха хүдэлмэреэ үргэлжэлүүлhээр. Мүнөө эдэнэр ногооной гурилда микрободосуудые нэмэжэ, ОГМ-08 машинаар тэжээлэй борсогор холисо гаргана. Тус агрегат даб дээрэ дүшэ гаран тонно иимэ тэжээл бэлдэнхэй. Энээниие бэлдэхэдээ, 25 процентнь үбhэ, hолоомо, 29 процентыень таряа талханай зүйл, 10 процентыень ногооной гурил, 0,5 гү ,али 1 процентыень микро-бодосуудые нэмэжэ бэлдэнэ. Бэлдэгдэhэн тэжээл тэрэ дороо фермэнүүдтэ зөөгдэжэ, тэжээлэй рациондо оруулагдана.

Д. АЮШЕЕВ,
манай корр.

СОЦИАЛИС МҮРЫСӨӨНДЭ ИЛАГША

Даба Жапович Лубсанов 5 жэлэй туршада Хамниин худалдаа найманай нэгэдэлэй автолавкын наймаалагшаар ажаллана. Энэ хугасаа соо Хамниин совхозой малшадые олон янзын эд бараагаар хангаhан байна. Холын отара болон гүүртэнүүдтэ байдаг малшад Лубсановай ерэхые хүлеэжэ байдаг. Тэрэ ерэхэдээ, гансашье эд бараа, эдеэ хоолой зүйлнүүдые асардаг бэшэ, нютагайнгаа шэнэ-шэнэ hонинхоор хөөрэжэ үгэдэг юм.

Автолавкын үүдэ нээхэлээрнь олон янзын гоё hайхан платинууд малшадай нюдэндэ харагдана. Үхибүүд, залуушуул, наhатайшуул хэрэгтэй эд бараагаа эндэhээл олоно.

Удаадахи ерэлгэдээ ямар бараа асарха захилнуудые малшадhaa абадаг. Захилнуудайнь дунда холодильник, мотоцикл, радиоприёмник, оёдолой машина, велосипед, элдэб түхэлэй шэнэ мебель гэхэ мэтэ олон. Үбhэ хуряалгын үедэ хажуур, аса, алха, дүшэ, бүлюу, моринойн тоног, аргамжа мэтын хэрэгсэлнүүдээр болзор соонь түгэс хангажа байдаг. Урагшаа hанаатай, ажалдаа бэрхэ Даба Жапович малшадта хүндэтэй, мэдээжэ хүн.

Габшагайгаар ажаллаhанайнгаа түлөө тэрэ райпотребсоюзай, Буркоопсоюзай правленинүүдэй эндэхи хүдэлмэрилэгшэдэй профсоюзай обкомой болон партийна, совет эмхинүүдэй хүндэлэлэй грамотануудаар, үнэтэ бэлэгүүдээр хэдэн удаа шагнагдаhан байха юм. Тэрэнэй ажалай дэбтэртэ хэдэн арбаад магтаал, урмашуулганууд бэшэгдэнхэй. Һара бүриинь эд бараанай эрьесын түсэб үлүүлэн дүүргэгдэнэ. 1973 ондо абаhан түсэбөө 10 hарын туршада дүүргэжэ, 1.200 түхэригэй эд бараа, эдеэ хоолой зүйл түсэбhөө гадуур малшадта наймаалhан байна.

Буркоопсоюзай правлени, профсоюзай обкомой президиум тэрэнэй ажал хүдэлмэри үндэрөөр сэгнэжэ, «1973 оной социалис мүрысөөндэ илагша» гэhэн тэмдэгээр hаяхан шагнагдаба.

Эхэ оронойнгоо үндэр тэмдэглэлдэ харюу болгон, саашадаа бүри эдэбхитэйгээр ажаллаха байhанаа Д. Ж. Лубсанов мэдүүлнэ.

Д. КОЛМАКОВ,
манай штатнабэшэ корр.

В. И. ЛЕНИНЭЙ НҮГШЭҺӨӨР 50 ЖЭЛЭЙ ОЙДО

ПРОЛЕТАРИАДАЙ АГУУ БАГША

Владимир Ильич Ленинэй зүрхэнэй сохилгоёо болиhоор 50 жэл гүйсэбэ. Түрүү үзэлтэй бүхы хүн түрэлтэн 1970 ондо В. И. Ленинэй түрэhөөр 100 жэлэй ой тэмдэглээ hэн. «Түүхын үндэhэн эрьелтэ — капитализмhаа социализмда оролгын үе саг агуу Октябриин социалис революци эмхидхэн үнгэргэгшэ Ленинэй нэрэтэй холбоотой юм» — гээд «Ленинэй хэрэг мандажа, илажа байhан» гэhэн элидхэл соогоо КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев хэлээ hэн.

17-той болоно ябахадаа Володя Ульянов ородой агууехэ зохёолшодой, революционно демократнуудай зохёолнуудые дууhан уншаhан, мэдэхэ болонги ябаа. Арбан долоотойдоо алтан медальтайгаар гимнази дүүргээд, Володя Ульянов 1887 ондо Казанска университедтэ оробо. Түрүү үзэл бодолтой, хубисхалша студентнэртэй уданшьегүй холбоо барисаа байгуулба. Студентнэрэй суглаанда хабаадалсаhанайнгаа түлөө тэрэл жэлэйнгээ эсэс багаар Володя Ульянов университедhээ гаргагдажа, түрмэдэ хаагдаhанай удаа Казанска губерниин Кокушкино hууринда сүлэгдөө бэлэй. Энэ нютаг мүнөө Ленино гэжэ нэрэтэй hуурин болонхой. Удаадахи 1888 оной намар Владимир Ульянов Казань хотоёо бусаба. Эндэ Карл Марксын, Фридрих Энгельсын зохёолнуудые шудалжа эхилбэ. Ородой революционер-марксистнуудай нэгэн Н. Е. Федосеевэй эндэ эмхидхэhэн марксис кружогто ороо hэн.

1889 оной намарhаа В. Ульянов Самарада ажаhууба. Университедэй юридическэ факультедэй шалгалтануудые нэгэн доро барихын тулада ехээр бэлдэнэ. Жэл хахадай туршада Владимир Ульянов 4 жэлэй программа сүм шудалаад, 1891 ондо Петербургын университедэй юридическэ факультедтэ эрхим hайнаар шалгалтаяа барижа, нэгэдэхи шатын диплом абаба.

1893 ондо Петербург ерэжэ, Владимир Ульянов эндэхи марксистнуудай ударидагша болоо hэн. Тэрэ үедэ Петербург хото хүдэлмэришэнэй хүдэлөөнэй түб болонхой байгаа. Нюуса кружогууд байгуулагдаад, хүдэлмэришэдэй дунда Маркс, Энгельсын сургаал номнодог, дэлгэрүүлдэг болоhон юм. В. Ульянов иимэ нэгэ кружогой гэшүүн болоно ороо hэн. Абьяас ехэтэйгээр революционно хүдэлмэридэ оролсобо. Марксизмын суртал гүн гүнзэгыгөөр мэдэхэ болоhон В. Ульянов уданшьегүй эндэхи марксистнуудай хүтэлбэрилэгшэ болоhониинь ойлгосотой.

«Арадай ханинар гэдэг хэд бэ? Тэдэнэр социал-демократнуудтай хайшан гэжэ тэмсэнэб?» гэhэн түрүүшынгээ ехэ зохёол 1894 ондо бэшэбэ. Народнигуудай суртал номнолой буруу байhыень харуулаад, В. И. Ленин хүдэлмэришэн анги таряашан хоёрой холбоон тухай агуу суртал түрүүшынхиеэ гаргаhан юм. «Хүдэлмэришэн ангиин сүлөөрүүлгын түлөө тэмсэлэй союз» болгожо, Петербургдахи марксис кружогуудые 1895 ондо нэгэдүүлбэ. Хожомоо энэнь Россидахи марксис революционно партиин эхи табиhан юм.

1895 ондо хаанта засаг энэ союзые элирүүлжэ, үгы хэхэ гэбэ. Тиигэжэ Ленин түрүүтэй олон хүнүүдынь түрмэдэ хаагдаа hэн. Эндэ байха үедөө марксис партиин программын түрүүшын проект зохёожо, тэрээндэ тайлбарил бэшэлсээ hэн. Петербургдахи ажал ябуулгань марксизмын хүгжэлтэдэ, Россидахи хүдэлмэришэнэй хүдэлөөндэ ленинскэ шата нээhэн түүхэтэй.

1897 оной февраль hарада В. И. Ленин гурбан жэлээр Шушенск hуурин сүлэлгэдэ эльгээгдэбэ. Эндэ байха үедөө В. И. Ленин партиин программын проект, гуша гаран зохёол бэшээ. «Россида капитализмын хүгжэлтэ» гэhэн томо ном бэшэжэ дүүргээ. Эндэ жэл болоhон хойнонь ерэhэн Н. К. Крупская ехэ hонин асараа бэлэй. 1898 ондо РСДРП-гэй I съезд болоно, Россин социал-демократическа партиие байгуулhан тухай соносхоо бэлэй.

Сүлэлгынгөө дүүрэхэдэ, хоридохи зуун жэлэй эхеэр В. И. Ленин Германи ошохо баатай болоо. Табан жэлhээ үлүү саг соо эндэ ажаллаа hэн. «Искра» гэжэ Бүхэроссин марксис газетэ бии болгоо. Шэнэ түхэлэй марксис парти байгуулха хэрэгтэ энэ газетэ гайхамшаг үүргэ дүүргэhэн юм. «Ошонhоо дүлэн» гэhэн уряатайгаар «Искрын» түрүүшын номер гараа hэн. И. В. Бабушкин, Н. Э. Бауман, С. И. Гусев, Ц. С. Зеликсон-Бабровская, Р. С. Землячка, М. И. Калинин, В. З. Кецховели, М. М. Литвинов, Е. Д. Стасова болон бусад газетын хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсадаг байгаа. Ленинэй ударидалга доро газетэ гарадаг бэлэй. 1901 оной эсэс багhаа зарим зохёолдоо Ленин гэhэн нэрэ табидаг болоhон юм. Энээнhээ хойшо энэ нэрэ дэлхэйдэ эли болоо бэлэй.

1902 ондо «Юу хэхэб?» гэhэн номынь хэблэгдэбэ. «Экономизмын» үзэл суртал буруушаагаад, парти байгуулха хэрэгтэ энэ зохёолынь ехэ үүргэ дүүргээ бэлэй. 1903 ондо болоhон РСДРП-гэй II съезд дээрэ оппортунис үзэлтэнтэй тэмсэхэдээ, Ленин марксизмын сурталай илалта хангажа, большевик - марксистнуудые нэгэдүүлээ hэн. РСДРП-гэй II съезд хадаа дэлхэйн хүдэлмэришэнэй хүдэлөөе үндэhөөрнь хубилгаhан съезд болоо hэн. Шэнэ түхэлэй пролетарска парти байгуулhаараа энэ съезд түүхын ехэ удха шанартай байhан юм. «Политическэ үзэлэй шэглэл, политическэ парти болоhоор 1903 онhоо большевизм мандажа байгаа юм», — гээд Ленин хожомынь бэшэhэн байдаг.

«Алхам урагшаа, хоёр алхам гэдэргээ» гэhэн номынь 1904 ондо хэблэгдээ hэн. Партийна ажабайдалай, партийна хүтэлбэриин ёhо гуримууд энэ ном соонь зохёогдонхой. Ородой, дэлхэйн революционно хүдэлөөнэй дүршэл согсолжо, марксизмын сурталые түүхын шэнэ эрхэ байдалда тааруулжа, саашань хүгжөөhэн байна. Энэ талаараа Ленинэй габьяа айхабтар ехэ гээшэ.

1905 оной революциин урда тээ Ленин «Вперед» гэжэ большевик газетэ байгуулаа hэн. «Демократическа революцида социал-демократиин хоёр тактика» гэhэн номынь 1905 оной июль hарада хэблэгдэбэ. Буржуазно - демократическа революци тухай, тэрэниие социалис революцида оруулха тухай суртал энэ ном соогоо зохёогоо hэн.

1905 оной ноябрьда Ленин хилын саанаhаа бусаба. Энэ сагhаа хойшо В. И. Ленинэй гайхамшаг ажал ябуулга большевик партиин теориин, революционно ажал ябуулгын асуудалнуудта зорюулагдана. Большевизмын элдэб эсын дайсадай суртал номнолой буруу байhые тодорхойлhон теоретическэ зохёолнуудые бэшэнэ.

1912 ондо болоhон Пражска конференци дээрэ меньшевигүүд партиhаа үлдэгдөө hэн. Энэ үедэ В. И. Ленин Коммунис партиин «Правда» газетэ байгуулhан юм. Удаадахи жэлнүүдтэнь национальна асуудалаар зохёолнуудые бэшэнэ, национальна асуудалаар марксис программа зохёоно.

1914 ондо эхилhэн империалис дайнай шунахай, булимтархы шэнжэ шанарые Ленин тобойсо тодорхойлhон, II Интернационалай вождьнорой урбаhые элишэлhэн юм. Социал-шовинистнүүдэй центристнүүд Каутский, Троцкий болон бусадай үнэнтэ нюур шарай элишэлээ бэлэй. Эдэ жэлнүүдтэ дайн, амгалан байдал, революци тухай асуудалаар коммунис партиин теори, тактика зохёоhон юм. Империалис дайе гражадан болгохо уряа хаяhан байна. «Империализм болбол капитализмын дээдэ шата мүн» гэжэ зохёол эдэ жэлнүүдтэ бэшээ. Марксис сурталай ёhоор империализмые али али тээhээнь харуулжа, тодорхойлго хэбэ.

Февральска революциин hүүлээр 1917 оной апрель hарада В. И. Ленин хилын саанаhаа Петербург бусажа ерэбэ. Буржуазно-демократическа революциие социалис революци болгохо гэhэн гайхамшаг түсэбые «Апрельские тезисы» гэжэ нэрэтэйгээр түүхэдэ ороhон суута үгэеэ Ленин хэлэhэн юм.

Энээнhээ хойшонхи саггынь Октябриин зэбсэгтэ восстанида бэлэдхэлгын гайхамшаг ехэ хүдэлмэридэ зорюулагданхай юм. Нюуса байдалда байгаад, В. И. Ленин партиингаа бүхы ажал ябуулга ударидахалаа гадна, «Гүрэн ба революци» гэжэ суута номоо, олон статьянуудые бэшэhэн байгаа.

Октябриин социалис революциие өөрөө ударидажа үнгэргэhэн, Совет гүрэнэй түрүүшын декредүүдые бэшэжэ гаргаhан юм. Һүүлдэнь совет экономико байгуулха асуудалаар үндэhэн заабаринуудые бултыень зохёогоо hэн. Октябриин революциин илалтые хамгаалхын тулада Ленин багша гайхамшаг ехэ хүдэлмэри ябуулаа, дэлхэйн пролетариадай hанал нэгэдүүлхын тулада оролдоо, III Коммунис интернационал байгуулаа юм.

1922 оной декабрь hарада В. И. Ленинэй дурадхалаар совет арадуудай гүрэн түрын hайн дуранай нэгэдэл — Совет Социалис Республикануудай Союз Советүүдэй бүхэсоюзна I съезд дээрэ байгуулагдаа hэн. 1923 оной нюурта В. И. Ленин хэдэ хэдэн статьянуудые бэшэжэ, хэhэн хүдэлмэриин дүн гаргаhан, манай орондо социализм байгуулха түсэб хараалhан юм.

Энэ сурталайнь ёhоор манай орондо социализм эсэслэн байгуулагдаад, совет арад зон коммунизм байгуулха замаар урагшаа дабшана. Багша Ленинэй хэзээдэ мүнхэ сурталайнь үндэhөөр совет арад илалтаhаа илалта тээшэ дабшана. Марксизм-ленинизмын үзэл суртал түби дэлхэй дээгүүр улам улам дэлгэржэ, дэлхэйн социалис нэгэдэл бии болонхой, улам хүгжэжэ, бэхижэжэ байна. Энэ гайхамшаг суртал улам олон хүн зоной оюун бодол эзэлнэ, бүхы юумые шэнэдхэхэ, арюудхаха амисхаалынь соробхилон дэлгэрнэ.

Д. ШАГДУРОВ,
КПСС-эй обкомой пропаганда, агитациин таhагые даагшын орлогшо, түүхын эрдэмэй кандидат.

БАТА НЭГЭДЭЛТЭ БУЛЭ ДОТОР

Удмуртын АССР-тэ Арадуудай хани барисаанай орден барюулагдаба

(Түгэсхэл. Эхиниинь 1-дэхи нюурта).

Удмуртын АССР-ые Арадуудай хани барисаанай орденоор шагнаха тухай Указые П. Н. Демичев уншаад, сугларгашадай нэрьемэ альга ташалга доро үндэр хайра шагнал республикын тугта хадаа.

Совет Удмуртын ажалшад шэнэ амжалта туйлалтануудаараа үндэр хайра шагналда харюусажа, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлэй даабаринуудые амжалтатайгаар дүүргэн, КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бэелүүлгэдэ ехэ туhа нэмэри хэхэ гээд батаар этигэн найдажа байhанаа мэдүүлхыемни зүбшөөгыт гэжэ П. Н. Демичев үгынгөө түгэсхэлдэ хэлэбэ.

П. Н. Демичевэй хэлэhэн үгэ удаан үргэлжэлhэн альга ташалгаар нэгэнтэ бэшэ угтагдаа.

КПСС-эй Удмуртын обкомой нэгэдэхи секретарь **В. К. Марисов** харюугай үгэ хэлэбэ. Үндэр хайра шагналайнь түлөө КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, Совет правительствада, КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь нүхэр Л. И. Брежневтэ гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргөө.

КПСС-эй XXIV съездын шиидхэбэринүүдые бодото дээрэнь амжалтатайгаар бэелүүлхын тула республикын партийна организаци, ажалшад бүхы хүсэ шадалаа элсүүлэн, түсэбтэ табан жэлэй дүрбэдэхи жэлдэ социалис мүрысөөнэй тугые улам бүри үндэр дээрэ үргэхэ юм гэжэ тэрэ КПСС-эй ЦК-е, тэрэнэй Политбюрое, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумые, Совет правительствые найдуулба.

Ижевск СССР-эй 50 жэлэй ойн нэрэмжэтэ металлургическа заводой булад хайлуулагша, СССР-эй Верховно Соведэй депутат **Е. М. Петров**, «Воткинский» совхозой бригадир. Социалис Ажалай Герой **Е. И. Кузнецова**, Ижевскэ хүдөө ажахын институдай профессор, экономикын эрдэмэй доктор **Е. П. Брянских**, Глазовско В. Г. Короленкын нэрэмжэтэ багшанарай институдай студентка **Ф. Н. Новокшенова** баярай суглаан дээрэ үгэ хэлэхэдээ, Коммунис партидаа, Совет гүрэндэ гүнзэгы сэдьхэлhээ баяр баясхалан хүргэhэн байна.

Баярай суглаанда хабаадагшад КПСС-эй Центральна Комитедтэ, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ, СССР-эй Министрнүүдэй Соведтэ эльгээгдэхэ амаршалгын бэшэг ехэ дэбжэлтэтэйгээр абаба.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. И. ЗАТЕЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Олон удаан жэлнүүдтэ научно-педагогическа аша үрэ ехэтэй ажал ябуулга хэhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 50 наhатай болоhонтойнь дашарамдуулан, Буряадай Д. Банзаровай нэрэмжэтэ гүрэнэй багшанарай институдай философиин ба научна коммунизмын кафедрые даагша нүхэр Затеев Владимир Иосифовичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 17.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР Н. В. БУТУХАНОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын партийна, комсомолой эмхи зургаануудта болон дотоодын хэрэгүүдэй органуудта үни удаан саг соо аша үрэ ехэтэйгээр хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй дотоодын хэрэгүүдэй министр Бутуханов Николай Васильевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 18.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. Д. МИНЕЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын совет эмхи зургаануудта үни удаан саг соо оролдосотой hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй социальна хангалгын министрэй орлогшо Минеев Василий Даниловичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 18.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР И. П. НАСНИКОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын хүдөө ажахын эмхи зургаануудта үни удаан саг соо hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 50 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Прибайкалиин аймагай «Прибайкальский» совхозой директор Насников Иван Прокопьевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 18.

БурАССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР М. А. ШКУРАТОВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Түмэр замай транспортда үни удаан саг соо hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 60 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Зүүн Сибириин түмэр замай Горхоной харгын дистанциин начальник Шкуратов Михаил Ананьевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха тухай.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 18.

Бур АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

НҮХЭР В. Б. ТАНХАЕВЫЕ БУРЯАДАЙ АССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДЭЙ ПРЕЗИДИУМЭЙ ХҮНДЭЛЭЛЭЙ ГРАМОТААР ШАГНАХА ТУХАЙ

Республикын совет эмхи зургаануудта үни удаан саг соо оролдосотой hайнаар хүдэлhэнэйнь түлөө, түрэhөөр 70 наhа гүйсэhэнтэйнь дашарамдуулан, Буряадай АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй дэргэдэхи Гүрэнэй арбитражай гүрэнэй арбитр Танхаев Василий Бахаевичые Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй **Хүндэлэлэй грамотаар** шагнаха.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ Б. СЕМЕНОВ.

Буряадай АССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь В. ДУБРОВСКИЙ.

Улаан-Үдэ, Соведүүдэй байшан.
1974 оной январиин 18.

ДЭРЭЭН НЮТАГАЙ ҺОНИН

Этхитэ нютагай малшад жэл бүри түл абалгаар совхоз соогоо түрүүлнэ. Тус бригада үнгэрэгшэ жэлдэ 100 үнеэн бүриhөө 99 тугал нэгэшье гарзагүйгөөр түлжүүлээ. Эндэ социалис мүрысөөндэ сомоной Соведэй депутат Сэндэма Нимаебна Цыренова 39 үнеэнhээ 40 тугал абажа, түл бүхэнэйнгөө шэгнүүрые сүүдхэдэ 900 грамм болгоhон байна. Һаяхан Цыренова ВДНХ-гай алтан медальда хүртэбэ. Шэнэ жэлэй урдахана Цыреновагай нэрэ дээрэ Москва хотоhоо 200 түхэригэй хибэс ерэбэ.

***

Дэрээнэй Алла тосхондо олониитын хүсөөр дунда hургуулиин дэргэдэ хизаар ороноо, нютагайнгаа ажабайдалhаа абтаhан материалнууд шэнэ музейдэ суглуулагдажа эхилээ. Энэ хэрэгтэ нютагай ажалшад, hургуулиин hурагшанар эдэбхитэйгээр хабаадана. Багшанар Батуев Д. Б., Делбонова А. Н., Будаев Э. Б. энэ харюусалгатай хэрэгээрээ эдэбхи, оролдолго гарган хабаадалсана.

***

Дармаева Евдокия Жамьяновна бага балшар наhанhаа hаалишанаар ажаллажа эхилhэн юм. Үнгэрэгшэ жэлдэ нүхэр Дармаева үнеэн бүриhөө 2090 литр hү hаажа, hүүлшын жэлнүүдэй эрхим туйлалта болоно.

Мүнөө партиин Хандалгатай танилсаад байхадаа, нүхэр Дармаева иигэжэ хэлэнэ: «Би үнгэрэгшэ жэлдэ Ажалай Улаан Тугай ордендо хүртэhэн байнаб. Мүнөө бүхэсоюзна мүрысөөндэ оролсоод, үнеэн бүхэнhөө 2100—2200 килограмм hү haaxa гэhэн уялга абанхайб» — гэжэ эршэмтэйгээр мэдүүлнэ.

***

Захын нютагай нэгэн болохо Һамахай нютагта эвенк бүлэ Цыден Степановтан ажаhуудаг. Цыден Степановай бүлэнэр хэдэн арбаад жэлдэ Һамахай нютагта үхэр мал адуулдаг. Һаяхан тус бүлэдэ 9-дэхи хүбүүн гаража, Бирельтуевтэнэй үг гарбалтаниие олон болгобо. Үбгэн эвенк Цыдып Степановта 19-дэхи ээ үхибүүн нэмэбэ.

***

Дэрээнэй больницын дэргэдэ шүдэ аргалдаг кабинет нээгдэбэ. Гадна тус больницын байшан соо тусгаар рентген кабинет түхеэрэгдэжэ эхилбэ.

***

Дэрээнэй культурын байшанда фотокружок эмхидхэгдэжэ эхилэнхэй. Тус кружогые Дамба Батуев хүтэлбэрилхэ юм.

В. БАТОРОВ.
Хурамхаанай аймаг.

ПАМИР-74

1974 оной июль — август hаранuудта Ленинэй үндэрэй хормойдо, далайн нюруунhаа дээшэ 3800 метр үндэр газарта Ачик-Таш гэжэ нарhан тужа соо «Памир-74» гэжэ уласхоорондын альпинистнүүдэй лагерь hуурижаха юм. Дэлхэйн элдэб ороной спортсменүүд эндэhээ Памирай эгээл үндэр оройнууд болохо Ленинэй пик (7134 метр), Раздельный пик (6148 метр), Безымянный пик (6852 метр) гэгшэдтэ гараха юм.

Ленинэй пик hаяхан болотор Памирай эгээл үндэр оройнь гэжэ тоологдодог байhан. Энээнэй шанха орой өөдэ элдэб харгы гарадаг. Зарим газартань ехэ хүшэршье бэшэ, заримдаа дабаhань бэрхэтэй хана хабсагайнууд ушардаг.

Тус район уласхоорондын экспедицинүүдэй суглардаг заншалта газар болонхой.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Ленинэй пигэй хормойдо.

ТАСС-ай фотохронико.

ХИЛЫН СААНАҺАА

телефон·телеграф·радио

ГАВАНА

ТҮҮХЭТЭ УДХА ШАНАРТАЙ ХЭРЭГ

ТАСС

«КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Леонид Ильич Брежневэй Кубада ерэхэеэ байhан ушар шухала удха шанартай», — гэжэ Кубын Компартиин ЦК-гай гэшүүн, Революционно правительствын премьер-министрэй орлогшо Белармино Кастилья ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ. — Нүхэр Л. И. Брежневэй Кубада ерэлгэ хоёр ороной Коммунис партинуудай ба правительстванuудай хоорондохи аха дүү ёhоной харилсаае саашаданъ хүгжөөлгэдэ, Советскэ Союзай, Кубын арадуудай хоорондын эбдэршэгүй хани барисаае бэхижүүлгэдэ ехээр нүлөөлхэ байха. Нүхэр Л. И. Брежневэй манай орондо ерэхэеэ байhыень Кубын ажалшад, манай революционно бүхы арад зон баяртайгаар хүлеэнэ.

«Нүхэр Брежнев Кубада ерээд байха үедөө манай арадай габшагай ажал хэрэгүүдтэй, арадай ажахын элдэб hалбаринуудые хүгжөөхын түлөө үдэр бүриинь тэмсэлтэй, гэгээрэлэй, эрдэм наукын ба соёлой hалбаринуудта туйлаhан амжалтануудтайнь бүри дүтөөр танилсаха байна» ,— гэжэ Белармино Кастилья хэлэбэ.

БУДАПЕШТ

Будапештдэ уулзалга болобо

ТАСС

ВСРП-гэй ЦК-гай Политбюрогой гэшүүн, венгер-совет хани барисаанай бүлгэмэй түрүүлэгшэ А. Апро албанай хэрэгээр ВНР-тэ ерээд байhан бүлгэмэй түбэй правлениин түрүүлэгшын орлогшо, РСФСР-эй культурын министрэй орлогшо В. М. Стриганов түрүүтэй совет-венгер хани барисаанай бүлгэмэй делегацитай Будапештдэ уулзажа хөөрэлдэбэ.

ВАШИНГТОН

Буhалгаанай хүдэлөөн үргэдэнэ

ТАСС

Юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэрэлгые буруушаан, салиин хүлhыень дээшэлүүлхэ эрилтэ табин, Холбоото Штадуудай ажалшад буhалгаанай хүдэлөө улам үргэдхэжэ байна.

Ажалай министерствын баримтануудай ёhоор, 1973 ондо орон дотор 5.600 буhалгаан үнгэргэгдөө. Энэнь 1972 онойхитой жэшэхэдэ, 600-гаар дээшээ байна. 2,2 миллион ажалшан гэхэ гү, али 1972 онойхиhоо хахад миллионоор олон хүн эдэ буhалгаануудта хабаадаа.

Нёдондо жэл США-да 25 ехэ буhалгаан болоhон байха юм.

Ажалшадай байдалай улам муудажа, юумэнэй үнэ сэнгэй хүндэржэ байhанhаа шалтагаалан, энэ жэлдэ США-да буhалгаанай хүдэлөөн улам үргэдхэ байна гээд профсоюзай хэблэл тэмдэглэнэ.

ТОКИО

Японой социалистнуудай эрилтэ

ТАСС

Япондо эсэргүүгээр Таиландда, Индонезидэ дэлгэржэ байhан хүдэлөөн Азиин оронууд тушаа Японой правительствын, зонхилхы либерально - демократическа партиин дипломатиин буруу талга тухай элирхэйлэн гэршэлнэ гээд Японой социалис партиин ЦИК-гэй генеральна секретарь М. Исибаси мэдүүлээ. Азиин оронууд тушаа Японой гадаадын политикые дары хаража үзэхэ эрилтэ социалис парти табина гээд тэрэ хэлэбэ.

ВЕНЭ

ВЕНЭДЭХИ ХӨӨРЭЛДӨӨНҮҮД

ТАСС

Түбэй Европодохи зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо тухай хөөрэлдөөнүүдээ үргэлжэлүүлхын тула 19 ороной делегацинууд Австриин нииислэл хотодо сугларба.

Зэбсэгтэ хүсэнүүдые, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороохо тухай Европын түүхэдэ түрүүшын хэлсээ баталха угаа харюусалгатай зорилго энэ уулзалгада хабаадагшадай үмэнэ табигдана. Хөөрэлдөөнүүдэй амжалта политическэ оршон байдал заhаруулхаhаа гадна, Европо түбидэхи сэрэгэй шахардуу байдал hуларуулха арга олгохо hэн.

Хэлсээ баталха, тэрээндэ гар табиха ёhотой 11 гүрэн Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаха. СССР, ГДР, Польшо, ЧССР, США, Англи, ФРГ, Канада, Бельги, Голланди, Люксембург, мүн адаглагшад болоhон найман орон — Болгари, Венгри, Румыни, Турци, Греци, Итали, Дани, Норвеги Венэдэхи хөөрэлдөөнүүдтэ хабаадаха. ФРГ-гэй, Бельгиин, Голландиин, Люксембургын, ГДР-эй, Польшын, Чехословакиин газар дээрэ байhан зэбсэгтэ хүсэнүүдые хороохоор хараалагдана.

Баруун оронууд агаарай сэрэгэй хүсэнүүдээ, ядерна зэбсэгээ хороохо дурагүй байна.

Социалис оронуудай хэлсээнэй проект али алинда таарамжатай байна.

Баруун оронууд зэбсэгтэ хүсэнүүдэйнгээ зарим hалбаринуудые, зэбсэг хэрэгсэлнүүдые хороонгүй үлөөхэ гэжэ hанаашалхаhаа гадна, зэбсэг хэрэгсэлнүүдээ адли бэшээр хороохые хүсэнэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежнев хани ёhоной албанай хэрэгээр Инди ошоод байха үедөө ноябриин 29-дэ үгэ хэлэхэдээ, иигэжэ тэмдэглээ hэн: «Иимэ хороолгоhоо алишье тала булюу байдалтай болохо ёhогүй, тиин бүгэдэ ниитын аюулгүй байдал, этигэл найдабари хангагдаха ёhотой гээд бидэ ойлгонобди...».

ПАРИЖ

Хани харилсаамнай бэхижэнэ

ТАСС

Франциин «Рено» гэдэг фирмын, совет автомобиль бүтээдэг промышленностиин хоорондохи харилсаа холбоон амжалтатайгаар хүгжэжэ байна, — гэжэ Франциин энэ автомобильна компаниин экономическа мэдээ сэлэй албанай начальник Марсель Руссо ТАСС-ай корреспонденттэй хөөрэлдэхэдөө мэдүүлбэ.

КПСС-эй ЦК-гай Генеральна секретарь Л. И. Брежневэй хани ёhоной албанай хэрэгээр 1971 оной октябрь hарада Францида ерээд байха үедэнь энэ харилсаанай хүгжэлтын шэнэ шата нээгдээ hэн гэжэ тэмдэглээ. Тиихэдэ Набережные Челны хотодо ашаанай машинануудые бүтээхэ дэлхэй дээрэ эгээн ехэ заводой барилгада «Реногой» хабаадаха тухай хэлсээндэ гар табигдаа hэн. Мүнөө КамАЗ-да станогуудые, түхеэрэлгэнүүдые эльгээнэбди гэжэ М. Руссо хэлэбэ.

«Рено» өөрынгөө предприятинуудта совет түхеэрэлгэнүүдые хэрэглэнэ. Совет станогууд бүхэ бэхи, бүтээсэ ехэтэй гэжэ М. Руссо тэмдэглээ. Гавр хотодохи «Реногой» предприятида совет мантан ехэ гурбан пресс хүдэлнэ. Харин мүнөө дүрбэдэхинь хабсаргагдажа байнхай. Совет түхеэрэлгэнүүдые юундэ худалдажа абанабибди гэхэдэ, тэдэ техническэ талаараа уласхоорондын эрхим • түхеэрэлгэнүүдhээ үлүү hайн байна.

Франциин, СССР-эй хоорондохи харилсаанай хүгжэлтын хоёр орондо ехэ туhа хүргэхэ байhандань найданаб гээд М. Руссо мэдүүлбэ.

БЕЙРУТ

Харата ябуулгаяа үргэлжэлүүлhээр

ТАСС

Ливанай Республикада эсэргүү зэбсэгтэ харата ябуулгануудаа Тель-Авив үргэлжэлүүлhээр, Январиин 16-да Израилиин сэрэгүүд Урда Ливанай Аль-Бустан, Баззани гэжэ hуурин тосхонуудые гурбан часай турша соо артиллереэр буудаа.

Эдэ харата ябуулгануудhаа уламжалан, hуурин тосхонуудта ехэ хохидол ушаруулагдаа, телефоной холбоон, электросеть hандаагдаа гэжэ «Аш-Шарк» газетэ бэшэнэ.

Энэл үдэр Израилиин сэрэгэй самолёдууд ороной агаарай дайда руу хэдэ дахин нэбтэрэн ороо. Тиихэдээ Сайда, Тир, Хасбейя, мүн бусад хотонууд дээгүүр ниидэhэн байна.

БОНН

ФРГ-дэхи ВЫСТАВКЭ

ТАСС

«1933—1945 онуудта фашизмда эсэргүүсэлтын тэмсэл» гэhэн выставкэ hүүлэй hаранuудай турша соо ФРГ-гэй бүхы хото городуудай улад зондо харуулагдажа байна. 115 мянган хүн энэ выставкэдэ орожо хараа.

ДЕЛИ

Хүгжэжэ байгаа оронуудта хохидол ушаруулна

ТАСС

Олон асуудалнуудаар Пекинэй хүтэлбэрилэгшэд империалис гүрэнүүдые дэмжэжэ, хүгжэжэ байгаа оронуудта ехэ хохидол ушаруулна гээд Индиин «Пиплз сектор» журнал бэшэнэ.

Пекинэй хүтэлбэрилэгшэд империалис гүрэнүүдэй эзэрхэг түримхэй сэрэгэй бүлэглэлнүүдые дэмжэнэ, «юрэнхы дэлгүүр» бэхижүүлхые уряална гэжэ журнал тэмдэглэнэ. Теэд «юрэнхы дэлгүүртэ» хабаатай гүрэнүүд хүгжэжэ байгаа оронуудые мүлжэхые hанаашалдаг. Пекинэй хүтэлбэрилэгшэд харилсаа холбоо тогтоохын тула союзнигуудые шэлэжэ олохододоо, колониальна ба расис ёhо гуримуудые баримталдаг Португалиин, Урда Африкын Республикын, Урда Родезиин правительствануудтай харилсаагаа улам үргэдхэжэ байhыень тэмдэглэхэ хэрэгтэй. Эдэнэр сэрэгэй ямаршье бүлэглэлдэ ородоггүй оронуудай хархис дайсад гээшэ. Һүүлэй үедэ Хитад Португалитай худалдаа наймаагаа улам үргэдхөө. Нёдондо жэлэй март hарада Хитадай эд бараанай яармаг Урда Африкын Республикада нээгдэhэн. Үндэhэ яhанай илгаа гаргагшадые Пекинэй хүтэлбэрилэгшэдэй дэмжэжэ байhыень эдэ бүгэдэ элирхэйлэн гэршэлнэ.

ЭНЭ ХУУДАҺАНДАМНАЙ УНШАГТЫ:

- Урдын сагай байдал тухай.
- *Уран шүлэгэй долгин.*
- Арадай аман зохёолой абдарһаа.
- **Шог ёгто мүрнүүд.**

ТОЛИ

ТҮҮХЫН ХУУДАҺА ИРАХАДА

МУНХАГ БАЙДАЛ, ИНАГ ДУРАН

«ГАНСА сусал гал болохогүй, ганса хүн хүн болохогүй» гэжэ урданай зоной хэлэдэг аман үгэ тон зүб гээшэ. Энэ ушар дээрэһээ эртэ урда сагһаа хойшо хоёр залуушуулай хоорондоо инаг дуранһаа хуби заяагаа холбожо, гэр айл болон, үри хүүгэдые үргэжэ, үнэр баян үе залган үдэжэ, олон боложо тарадаг шуу. Энээниень түрэ хуримаар тэмдэглэдэг ёһо гурим эртэ урда сагһаа хойшо байгаа. Зүгөөр ёһо гурим сагай ошохо тума хубилдаг, бодото байдалһаа дулдыдадаг ха юм. Тиин мүнөө сагай эрхэ байдалда эгсэ таарахагүй, харша удхатай зарим ушарнууд тохёолдогшо бэлэй.

Хубисхалай урда тээхи буряад зоной үе залган сахижа ябаһан хуушанай ёһо гуримууд тухай бодото баримтануудые шүүмжэлэн хэлэхэ хүсэлэнтэйб. Арюун һайхан инаг дуранһаа хуби заяагаа холбожо, гэр айл болохые хүсөөшье һаань, харин шажан мүргэлэй, мүн тэрэ сагай мунхаг харша ёһо гурим дабажа, эхэ эсэгын ба лама бандинарай зүбшөөлгүйгөөр наһанайнгаа нангин хэрэг бүтээхэ эрхэгүй байгаа бшуу. Иимэ ушар залуу хүбүүд, басагадые баяр ёһололой оршон байдалһаа хохидуулжа, инаг дуранайнь холбоое, нангин утаһые таһара татаһан болоно ха юм. Юуб гэхэдэ, түрүүн басагаяа хадамда үгэхые ламада үзэл үзүүлжэ тэнэдэг байгаа. Хэрбээ хүбүүн басаган хоёрой жэл, мэнгэ таарахагүй гэжэ ламын хэлээ һаань, дурлаһан хүндөө хадамда гарахыень басагаяа гэртэхиниинь огто хоридог байгаа. Теэд залуушуул уйдхар гашуудалда ээлэгдэхэдээ, иигэжэ дууладаг байһан юм: «Бурханай мэргэн зурхай аад, буруугаар юундэ айлдадаг юм; саадын мэргэн зурхай аад, саатуулан юундэ айлдадаг юм».

Теэд үнэндөө, сэхыень хэлэхэдэ, жэл, мэнгэ гэжэ эрдэм наукада хэлэгдэдэггүй ха юм. 12 жэл гэжэ эртэ урдын буряадуудай өөһэдынь зохёоһон тухай бодото баримта байхагүйнь мэдээжэ. Харин энэ ушар үнөөхил хии хооһониие номнодог Түбэд, Хитад тээһээ дамжаһан шажан мүргэлэй талын хооһон үгэ гэжэ һанахаар байдаг. Юрэдөө, тиитэрээ нам мэтын үбгэнэй бодожо үзэхэдэ, энэ ушар хадаа һарын календарьта тааруулжа зохёогдоһон гү, али 12 амитанай нэрээр 12 жэл гэжэ нэршэһэн ха. Жэшээнь, үхэр жэлдэ түрэһэн хүн байгаа һаа, тэрэл жэлдээ жэлээ оруулба гэдэг ёһо гурим мүнөөшье хүрэтэр зарим газарта дайралдана.

Ламын шажанай номнолоор хэлэхэдэ, хүн гээшэ жэлээ оруулхадаа, заабол үбдэхэ гү, али үхэжэшье болодог гэһэн байдаг. Харин энэ аюулта жэлһээ бүтэн бүлеэн гарахын тулада буян үйлдэжэ, олон түмэн лама бандинарта үргэл үргэхэ ёһотой гэжэ номнодог байгаа. Иимэ ушар дээрэһээ 12 жэлэй мэнгэ гэжэ байгаад анханай мухар һүзэгтэ баригдаһан буряадуудые айлгажа, бэлэн мүрөөр хогшол зөөрииень һуулижа, гэдэргээшье харангүй талиидаг байгаа бшуу. Баһа нэгэ гайхалтай ушар гэхэдэ, байгаалиин жама ёһо мэдэхэгүй балар сагта болоһон юм. «Далайн оёорто луу загаһан бии юм. Тэрэ загаһан далайһаа уһа абажа, огторгойдо гараад, хура бороо оруулдаг» гэжэ ламанарай номножо ябадагые би өөрөө хараһан, хоёр шэхээрээ шагнаһан байнаб. Теэд энэ нэрлэгдэһэн 12 жэлэй нэгэниинь хашарһан бүхэндөө 80 боошхо уһа абаад ябадаг юм гэлсэдэг бэлэй. Харин мүнөө сагайхяар бодоходо, эртэ урдын балар сагай хүнүүдые энэ мэтээр ламанар мэхэлжэ, харанхы мананда төөрюулжэ, мунхаруулжа ябаа бшуу. Хүнэй наһа барахада, алта һаба татажа, һүнэһэнэйнь гүйдэлые мэдэхэ мэтын харша муухай ёһо заншал мүнөөшье хүрэтэр бии хэбэртэй агша. Энээнэй ушар удхые ойлгоходо орёо бэшэ. Жэл соо 12 һара, баһа тиигэад 1 хоногто 12 сагууд бии гэдэг. Теэд ямар сагта ямар жэлтэй хүн наһа барааб, тиимэ сагта тиимэ жэлтэй наһа бараһан хүнэй һүнэһэн (душа) тиимэ-иимэ сагуудта түрэл садандаа гү, али гэр бүлэнэрөө эрьежэ гүйхэ ёһотой юм гэжэ ламанар һүзэгтэниие мунхаруулдаг байгаа. Теэд үхэһэн хүнэй гүйдэл дайрахагүйн тулада заһал уншалга хэжэ, аршаан угаалаар угааха гэхэ мэтээр энэ аюулһаа зайлахабди гэжэ сэдьхэдэг байгаа. Энэ алта һаба татадаг номууд мүнөөшье хүрэтэр мухар һүзэгтэйшүүлдэ бии.

Урда дурсагдаһанай ёһоор, шажан мүргэлэй харша муухай ёһо гуримуудые дабажа болохогүйһөө гадна, басаган хүн бэеэ мэдэхэ эрхэгүйдөө зободог һэн. Юуб гэхэдэ, басаган хүн эсэгэ, эхын зүбшөөлгүйгөөр һайхан сэдьхэлээрээ дурлаһан нүхэртөө хадамда гарахань бэрхэтэй байгаа. Хубисхалай урда тээ эхэнэр хүн эд бараан, адууһа мал шэнгеэр худалдаа наймаанда ябашадаг байһаниинь мэдээжэ. Зарим баяшуулай уулагар тэнэг хүбүүд бэри болохо басагадта гологдодог байгаа. Тиихэдэнь хогшол зөөриеэ гамнангүй худалдааень үгэжэ, үгытэй хүнэй басагаар бэриие хэжэ, боогол барлаг болгодог гуримтай агша бэлэй. Энэ мэтээр худалдаанда гараһан зарим басагад үгтэһэн газартаа үни ябангүй, дурлаһан хүндөө дабхар хадамда гараад, эхэ, эсэгэдээ сохюулха ушар али олон үзэгдэгшэ бэлэй. Иигэжэ басаган хүн бэеэ мэдэхэ эрхэгүй, адууһа мал мэтэ худалдаанда гарахадаа, зүрхэ сэдьхэлэй уйдхар гашуудалда ээлэгдэжэ, эдир залуу наһанайнгаа зол жаргал эдлэжэ шадаха аргагүй, баянай барлаг боложо ябаа бшуу. Бэе бэедээ дурлалсажа, айл бүлэ болоһон залуушуулай инаг дуранай холбоо таһалха гээшэ юунһээшье муухай ха юм. Уян сэдьхэлтэй зарим түрэлхид хариин газарта басагаяа үгэхэеэ хайрладаг байгаа.

«Хүбшэдэл гэжэ харбаһан
Хүсэнэгхэн номомни
хайратай,
Хүндэл гэжэ үгтэһэн
Хүүгэнхэн үрим хайратай.
Хададал гэжэ харбаһан
Хахинагхан номомни
хайратай,
Харида гэжэ үгтэһэн
Хонгор басагам хайратай».

Хуушанай ёһо заншал сахижа, басагаяа хүсөөр барижа хадамда үгэһэн аад, һүүлэй һүүлдэ бэеэ буруушаажа, уйдхар гашуудалда нэрбэгдэжэ ябаһан элдэб хүнүүд бии һааб даа.

Урданай буряад зоной юрэнхы байдал иимэрхүү гэжэ үе наһаараа хаража ябаһанаа баримталан дурдаха зуураа, харин урда сагай бүхы буряадууд булта иимэ мунхаг гурим сахидаг һэн гэжэ хэлэхэеэ һананагүйб.

Статьягай түрүүшын мүрнүүдтэ эртэ урдын буряад зоной басагаяа адууһа мал мэтээр худалдадаг ёһо заншалые шүүмжэлжэ бэшээ һэм. Теэд тэрэ сагта олониитэдэ таарамжатай зарим һайн заншал, ёһо гурим дурсангүй гаража яажа болохоб. Һүбэлгэн һонор, энэрхы сэдьхэлтэй хүнүүд али олон байгаа һааб даа. Гүлмэр жороо наһатай басаган үриингөө наһанайнь саашанхи ябадал тухай хаймадан бодожо, дэлгэр һайхан хуби заяа, зол жаргал, эрхэ сүлөө эдлэхэ тушаань анхарал оролдолго гаргадаг байгаа. Энэ мэтээр үри хүүгэдтээ һайн һайханиие хүсэжэ, инаг дуратай хүбүүнтэйнь дэрэ ниилүүлжэ, айл бүлэ болгон, гал гуламтынь олгуулан табихые хүсэн оролдодог эхэ, эсэгэнэр мүн олон байгаа.

«Агталаад унаһан
моримни
Адууһаа бариһан
һунгаляагай,
Айдартаа сэнгэһэн
бэемни
Абынгаа һайхан юрөөлэй.
Эмээллээд унаһан
моримни
Эжэлһээ бариһан
һунгаляагай,
Ингэжэ сэнгэһэн бэемни
Эжынгээ һайхан
юрөөлэй».

Иигэжэ эжы, абадаа баяр хүргэжэ басагад дууладаг байгаа. Арбан һара гэдэһэн соогоо бөөмэйлэн ябажа, хүрьһэтэ дэлхэйдэ хүлыень шоройдуулжа, гарыень газагада, хүлыень дүрөөдэ хүргэжэ оролдоһонойнь түлөө эхэ, эсэгын аша харюулан гэдэнэй хүгшэрхэдэ дэлхэйдэ гурбан зөөлэн гэдэгые — «зөөлэн үгэ, зөөлэн эдеэн, зөөлэн унтари» гэхэ мэтэ нангин эрилтэнүүдые дутамаггүй хангаха ёһо заншал байһан юм.

Агуу Октябриин хубисхалай урда тээхи хүн зоной байдал, мүн тэдэнэй анханһаа хойшо абажа ябаһан ёһо заншал тухайда үлүү дутуугүй, үнэн байһан ушар тухай сэхэ руунь хэлэхэ гэжэ оролдогдобо.

Харин мүнөө үеын залуушуулай сэлмэг һайхан дурааараа гэр бүлэ боложо, зол жаргалаа эдлэжэ, үбгэдөө, хүгшэдөө үргэжэ ябахадань, бүхы сэдьхэлһээ баясадагби. Иимэ һайхан байдалай түлөө тэмсэлсэһэн тула тэнсүүригүй ехэ баяртайб!

Ц. АЮШИН,
1926 онһоо КПСС-эй гэшүүн.
Яруунын аймагай Нарһата тосхон.

Мэри ХАМГУШКЕЕВА

ШЭНЭ ШҮЛЭГҮҮДҺЭЭ

НАМАР

Намар ерэбэ газаамни,
Налгай дорюун
эхэнэртэл.
Ягаа улаан платитай,
Яралтайхан ябана.
Үргэн энэ дэлхэйе
Үдэрөөр, һүнеэр
хубилгана,
Зураашан шэнгеэр
байгаалиие
Зүһэн бүреэр шэрдэнэ.
Уян сагаан
хургануудынь
Уужам үргэн дэлхэйе
Улаан, ногоон, шараар
Урлажа байгаад зурана.
Эхэнэр ерэнэ ээзэндэл,
Энэ дэлхэй — гэрынь
Байшан гэрээ гоёоно
Бэлигтэ зураашан,
хүгжэмшэн.
Хүхэ, шара набшаһа
Хүл дороо дэбдинэ,
Хүбэнтэмэ сэгээн торгые
Хушалта болгон татана.
Оршон тойрон байдалаа.
Ойн набшаһаар гоёоно.
Урасхал түргэн горходые
Утаһан элшээр
сэнхэрүүлнэ.
Намар ерэбэ газаамни,
Налгай дорюун
эхэнэртэл,
Ягаа улаан платитай,
Яралтайхан ябана.

НАРАН

Наранай элшээр
Нюураа утаабаб.
Аятай дулаан,
Арюун гээшэнь.
Нарай хүүгэндэл,
Намай эрхэлүүлэн,
Утаһан элшээ
Оймуулна наран.
Хүзүүем тэбэрин,
Уралыем таалана,
Утаһан элшээрээ
Бэеыем орёоно.
«Наһан соогоо
Нарандал гэрэлтэ!» —
гээд,
Элшээ намда
Эльгээнэ алтарган.

ЭХЭНЭР

Халуун нажараар
амилаа,
Хажуудам зогсоно
эхэнэр.
Жэлэй дүрбэн сагһаа
Жаргал гуйна эхэнэр.
Улаахан уралнууд
дээрэнь
Ургы сэсэг мүндэлнэ.
Мойһон хара
нюдэнүүдынь
Мүнхэ жаргал гуйна.

ЖАРГАЛ

Үргэн энэ дэлхэйдэ
Үглөөнэй нарые угтажа,
Хүлһэ гаратараа
ажаллажа,
Хүхижэ, дуулажа,
ябахадам — жаргал,
Хөөрхэн бишыхан
хүбүүнэйнгээ
Харахан толгойе
эльбэжэ,
Эхын баяр эдлэжэ,
Энхэрэн хүбүүгээ
һуухадам — жаргал,
Ханилһан гансал
шамтайгаа
Хамаг юумэ амасажа,
Гуниг, баяраа хубаажа,
Гэшхэлжэ шамтай
ябахадам — жаргал.
Уужам энэ дэлхэй —
Үндэр минии байшан
Досоонь һуугаад
ажалланам,
Дууланам, зуранам,
бэшэнэм — жаргал.
Би эндэ — ажалшанби,
Би эндэ — хүгжэмшэнби,
Би эндэ — дуушанби,
Би эндэ — жаргалтайб!

ОНТОХОН

ҺАЙН СЭДЬХЭЛТЭ ҺАСАРАН

Мэдэгдээгүй Мэхээртын голдо, дуулдаагүй Додон толгой нютагта һайн сэдьхэлтэ һасаран горьдодог сэдьхэлтэ Гоншог хоёр ажаһууһан ха. Нэгэтэ тэрэ хоёр аян замда хамта ябабад. Яба ябаһаар байтарнь, хоёр аяншадай хоол хүнэһэниинь дууһашаба. Горьдодог сэдьхэлтэй Гоншог һайн сэдьхэлтэй һасарандаа хандажа: «Зай, шиниингээ мори алажа эдие. Һүүлдэ хэрэгтэй болоо һаань, минии мори үүсэлхэбди»,—гэбэ. Һайн һанаата һасаран этигэжэ, морёо үүсэлбэ. Мяхатай боложо эдеэлээд, моритой ябаган хоёр саашалбад. Уданшьегүй һасаранай мориной мяхан дууһажа, дахяад тэдэнэр хооһон болобо. Горьдодог сэдьхэлтэй Гоншог: «Ши нюдөө аняад бай. Би морёо үүсэлһүү»,—гэбэ. Һасаранай нюдөө анихатай хамта Гоншог морёо ташуурдан, нүхэрөө хээрын талада хаяад, гүйлгэжэ арилшаба.

Гоншогтоо мэхэлүүлһэн һасаран гансааран саашаа алхалжа ябатараа, нэгэ агы нүхэндэ хүрэжэ ерэбэ. Агы соо орожо амархаяа, хэбтэхэеэ байтараа, элдэб эсын амитад ябажа болохо гэжэ һанаад, нэгэ томо шулуунай саана хоргодобо. Энэ үедэ тэрэ агы руунь эрээн гүрөөһэн шоно хоёр орожо ерэбэ. Ерэһээ тэрэ хоёр зэргэлжэ һуугаад, мэдэһэн, дуулаһан тухайгаа хөөрэлдэбэд.

— Хаанай басаган ехэ үлбэр үбшэн гэлсэнэ. Хадалиг газарта бэлшэжэ ябаа хонид соо нэгэ эмэ сагаан хонин бии. Тэрэ хониной эльгэ эдибэл, хаанай басаган үбшэнэй һабарһаа дары мултаржа, һайн болохо,— гэжэ шоно хөөрэбэ.

— Эндэһээ холо бэшэхэнэ эзэгүй гэр бии. Тэрэ гэр соо мориной тархиин шэнээн алтан байдаг. Би ходо ошожо, тэрэ алта һайхашаадагби,— гэжэ эрээн гүрөөһэн хэлэбэ.

Ангуудай гаража ошоһоной һүүлээр һасаран аалиханаар агыһаа гаража, эзэгүй гэртэ ошобо. Тэндэһээ тэрэ ал[тые] абаад, хадалиг газар ошожо, хонишонһоо алтаараа эмэ са[гаан] хониень худалдажа аба. Хониёо гаргажа, эльгыень хатаагаад, хаанай ордон ошобо.

— Хаанай басага аргалжа шадаһан хүндэ хаан басагаа һамган болгожо үгэхэ,—гэһэн соносхол зоной дунда тарааг[да]даба.

Һайн һанаатай һасаран урагшаа гаража:

— Би эмшэлжэ үгэһүү,—гэ[э]бэ. Тиихэдэнь түшэмэлнүүд дахуулан, хаанай басаганда һасараниие асарба. Һасаран хатааһан эльгэеэ уур соо хэжэ нюдөөд, басаганда үгэбэ.

Басаганайнгаа эдэгэһэндэ баярлаһан хаан һайн сэдьхэлтэй һасаранда һамган болгожо басагаяа үгөөд, өөрыен хаан шэрээдэ һуулгаба.

Энэ үедэ нүгөө горьдодог сэдьхэлтэй Гоншог ерэжэ:

— Эй, нүхэр, ши хайшан гээд иимэ талаачтайгаар хаан болобош,—гэжэ һураба.

Һайн сэдьхэлтэ һасаран үнэн болоһон ушараа хөөрэжэ үгэбэ. Горьдоһон сэдьхэлтэ Гоншог энээндэнь горьдожо баһа хаан болохо һанаатай агы нүхэн худар ошобо.

Ороод, шулуунай саана хоргодоод байтарнь эрээн гүрөөһэн шоно хоёр орожо ерэжэ иигэжэ хөөрэлдэбэ:

— Тэрэ эмэ сагаан хонин үгыл. Хэн нэгэн мэдээд абаа,— гэнэ шоно.

— Минии гоёшоодог шудын мал алтан баһа үгы,— гэжэ эрээн гүрөөһэн хэлэбэ.

— Хэн нэгэн энэ агы соо хоргодоод, манай хөөрэлдөөн шагнаа гээшэ ха, гэрэнииень бэдэржэ олоё,—гэжэ хоёр хэлсэбэд.

Шоно эрээн гүрөөһэн хоёр агы соогуур бэдэржэ, шулуунай саана хоргодоод байһан горьдодог сэдьхэлтэй Гоншогые оложо, тэндэнь тэрэниие таһа татажархибад.

Д-Д. ЦЫРЕНЖАПОВ.

«ХОККЕЙ НААДАХАЯА ОШОХОМ». Д. БАЛДАНОВАЙ фотоэтюд.

Гунга ЧИМИТОВ

НҮХЭР ЁҺОНОЙ ШҮҮМЖЭЛЭЛ

ГАНСА НЭГЭН ҮГЫН ГАЙТ Й ХАТАР ЖОРОО

«Эрбээхэйе
Үлдэжэ,
Ээрэмшээжэ
Ябахадам,
Зүгы гэнтэ
«Зүүгээрээ»
Зүүн хасарым
Хадхаба.
Хабдашаба
Хасарни,
Хазайшаба
Хамарни.
Ягаашьегүй
Ябахадам,
Зүгы юундэ
Зэмэлбэб?...»

ЖАН ЗИМИН. «Аглаг талам, амар сайн!» Шүлэгүүдэй ном. Буряадай номой хэблэл. 1972 он.
(«Зэмэ» гэжэ шүлэгһөө)

«Бүмбэгэрхэн
Бүмбэгэнь —
Бүхы дэлхэйн
Бүмбэрсэгтэл
Бүмбэгэнь.
Тогмид
«Түби дэлхэйе»
Түргөөр гартаа
Мухарюулна, —
Ингэжэ
«Агуу дэлхэйе»
Альган дээрээ
Эрьюулнэ».

(«Тогмид» гэжэ шүлэгһөө).

«Арбаад хүлтэй
Абаахай
Агаар өөдэ
Абирна.
«Огторгойе
Орёохом,
Тэнгэриие
Төөргэхэм», —
Гэжэ
Гүйжэ ябатараа,
Олон алда
Зүдхэдээ
Орёолдошоод,
Уйлаба.
Өөроо оёһон
Гүльмэдөө
Хүрмэлдэшөөд
Хэбтэбэ».

(«Абаахай» гэжэ шүлэгһөө).

Үлхөө олон
Үгые
Үлүү гэжэ
Баталнам.
Шүрэ шэнгеэр
Шүдэрлэн
Шүлэгөө би
Захалнам.
Ута мүртэ
Уурланам.
Богони мүр
Богсолном.
Дандаа ганса
Үгэнүүды
Дабхасуулан
Табинам.
«Мүрынь ганса»,—
Гээд,
Мүр болгон
Ябталнам.
Хоёр үгэ
Хошон юм.
Ганса үгэ
Гани юм!
Шүлэ эдихэ
Шүлһэгүй,
Шүлэг бэшэхэ
Шүлшэггүй
Погдигорхон
Поздууд
Олон үгэ
Ормоглон,
Ута мүр
Унжылган,
Зохёодог лэ —
Зоборигүй.
Болиит гэхэдэ —
Болидоггүй.
Олон үгэдэ —
Олзогүй,
Ойлгыт гэхэдэ —
Болодоггүй,
Харин намаи
Харагты,
Уран шүлэгым
Уншагты:
Хоёр үгэ
Холбожо,
Нэгэ үгэ
Нэмэжэ,
Хэмжүүр олон,
Хэблэнэб,
Мүр болгон,
Мүнхэлнэб.
Ганса үгөөр
Мүрлэһэн
Гани минии
Шүлэгүүды
Үгэгүйгөөр
Гаргаа һаань,
Үшөө дээдэ тээнь
Магтаа һаань,
Хани нүхэд,
Хамаагүй —
Ха-
Хад
Ү.—
Гөөр
Хатар-
Хаб.
Ү-
Е
Ү-
Еэр
Жо-
Роол-
Хоб!

УРАН ЗУРААШЫН ДЭБТЭРҺЭЭ

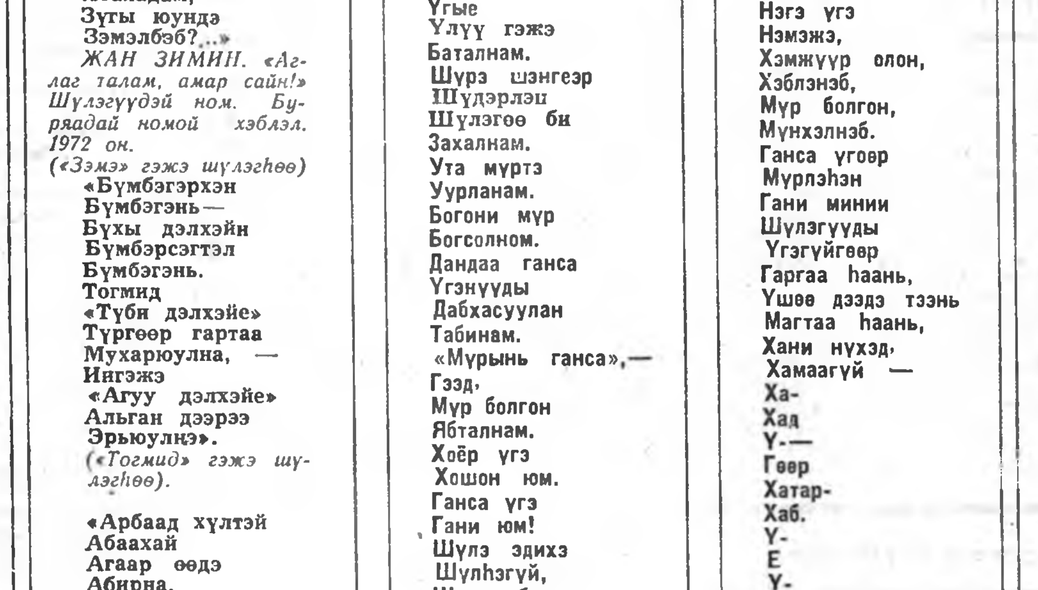

С. КЛЕМАШЕВОЙ зурагууд.

ШОГ

БУР-ХАН БААТАР

Анхан урда сагта Ашата Сахьяа гэжэ аха дүү хоёр нэгэ айлай сэбэр шарайтай, гоё бэстэй, яһала сэсэн басаганда хоюулан дурлаһан байгаа. Тиимэһээ өөһэд хоорондоо хэрүүл шууяатай болоһон гэхэ. Тэрэ басаганиинь ехээр гайхажа, аха дүү хоёрто иигэжэ хэлэбэ:

— Би таанараа хэншье гэхэгүй, хээр мориие алаг гэхэгүү байнаб. Хоюулаа минии дура зүрхые хүдэлгэмөөр хүбүүхэнүүд байна гээшэт. Аха дүү хоёрой һамган болохо ёһогүй хаб даа. Тэрээн дээрэһээ болоод, таанартаа нэгэ захяа үгэхэм: тээ тэрэ гүнзэгы нүхэнэй дээдэ захадань улаан шабарта хабшагданхай саб сагаан бур һудаһан байха. Тэрэ сагаан бураар уран гартам элдэб гоё дүрэнүүдые бүтээдэг юм. Та хоёрни арга шадалаараа, өөрынгөө дуран соо удхатайхан юумэ урлажа туршагты. Уран гартай, ухаа үлүүтэй хүнэйтнай һамган болоно бэзэб.

Арсаатай болоһон аха дүү хоёр гэртээ ерээд, хото хорёогой булан тохойдо орожо, бэе бэеһээн хоргодожо, бур шабар барималнуудаа эхилбэд. Ахань ан гүрөөлнүүдтэ дуратай дээрэһээ буха бугын дүрэ хэжэ эхилбэ. Дүүнь онтохо түүхэдэ эльгэтэй баһандаа, хан баатарай хараасгай мэргэнэй дүрэ бүтээхээр шиидэбэ. Сагаан бураар бүтээгдэһэн дүрые «Бур-хан баатар» гэжэ нэрлэбэ.

Басаганай тогтооһон болзорто аха дүү хоёр бүтээмжэнүүдээ бэе бэедээ харуулангүй ото таһа орёожо уяад, хадамууд тээшээ бамбалзабад ха. Басаганайдаа ерэхэдэнь, тэрэнь аха дүү хоёрой хилайлдашоод байхыень хараад, хэлээ һэн гэхэ:

— Би гансаараа харахагүйб. Иибии баабайгаа, эрдэмтэй ухаатай зоноо суглуулаад үзүүлхэ, шалгуулха ёһотойб. Таанар сагаан шабараар хэгдэһэн дүрэнүүдээ галда шатааха, хатааха ёһотойт. Үгы һаа, түүхэй шабар миин хатахадаа хахараад, бутараад һалашадаг, — гэжэ хэлээд, тэдэнээ гэртэнь бусааба.

Хоёрдохи болзортоо ерэхэдэнь, хүн зон олоороо сугларанхай, аха дүү хоёрые хүлеэжэ байбад ха.

Һамга абаха, айл болохо гээшэ иимэ гасалантай байдаг юм ха юм гэжэ аха дүү хоёрой зүрхэн түшэгэнэжэ, шэг шарайнь улайжа байгаашье һаа, бэе бэеынгээ уран барималые хулгай нюдөөр харасгаанад ха.

— Зай, аха хүн заха юм. Аха хүбүүн түрүүлжэ харуулалши! — гэжэ хүн зон хандаба.

— Би буха бугые харахадаа, һүрхэй гоё туруутан гэжэ бододогби. Тиимэһээ бугын дүрэ хээ болоо һэм, — гэжэ ахань гүбөнэбэ.

Харагша зониинь абяагүй һуутараа, зай дүү хүбүүнэйхиень харая гэлсэбэд.

— Би онтохо түүхэдэ дурдуулдаг бүхэ баатарнуудта, һайн һанаатай сэсэн хаанда, бэрхэ мэргэшүүлдэ дуратай аад, тэдэниие һажааха гэжэ һанадагби. Тэрэ шалтагаан дээрэһээ иимэрхүү нэгэ дүрэ бүтээбэб, — гэбэ дүүнь. «Энэ баатараа хэн гэжэ нэрлэхэ байнаш?» — гэжэ баабайнь асууба.

— Сагаан бураар хэгдэһэн дүрые «Бур-хан баатар» гэжэ нэрлэхэдэ таарамаар гэжэ һананаб даа. Хаража үзэгты даа! Олоной хэлэһээр болуужаг даа, — гэжэ харюусаба ха.

«Бур-хан баатар» гэһэниинь һайшаагдаба.

Тэрэ гэһэнһээ хойшо «Бур-хан» гэһэниинь «бурхан» болошоо һэн ха.

Зүгөөр мүнөөшье үедэ бур шабар бурхашуул зарим айлнуудай булангуудта шэмээгүй тобойлдожо, борсойлдожо һуудаг гэхэ.

Тэрээхэн шабар бурханда шүтэгшэдые гайхажа барагшагүйб.

Ф. БАЛДАЕВ.

СЭНХИР ЭКРАН

НЭГЭДЭХИ ПРОГРАММА

«Орбита» харуулна. 13.05 — Һүүлэй һонин. 13.10 — Үнгэтэ телевидени. Үхибүүдтэ — «Куклануудай магазин соо», «Ханинар яагаад хэрэлдээб». 13.30 — «Элүүр энхэ байдал» — эрдэм дэлгэрүүлгын программа. 14.00— «Циркын галнууд» — шэнжэлэл. 15.15 — «Тэмсэл үргэлжэлһөөр» —телевизионно фильм түрүүшынхиеэ харуулагдаха. Африкые сүлөөрүүлхын түлөө гайхамшагта тэмсэгшэ А. Кабралай дурасхаалда. 15.35 — «Хуушан Арбадай онтохонууд» — А. С. Пушкинай нэрэмжэтэ Ленинградай драмын академическэ театрай табиһан зүжэг. 17.20 — 17.30 — Забһарлалга. 17.30 — «Хуушан Арбадай онтохонууд» гэжэ зүжэгэй үргэлжэлэл. 18.30— «Время» — мэдээсэлэй программа. 19.00 — Үнгэтэ телевидени. Хоккейгээр СССР-эй түрүү һуури эзэлхын түлөө мүрысөөн. ЦСКА — «Спартак». 21.15 — «Үнэн зүрхэнһөө». Реутовскэ хлопок ээрэгшэдэй фабрикын коллективтэй уулзалга. 22.55 — 23.05 — Забһарлалга. 23.05 — Үнгэтэ телевидени. «Ольга Корбут» гэжэ Англиин телевидениин документальна фильм түрүүшынхиеэ харуулагдаха. 24.00 — «Время» — мэдээсэлэй программа.

ХОЁРДОХИ ПРОГРАММА

Улаан-Үдэ харуулна. 15.35 — «Синяя тетрадь» — уран һайханай фильм. 17.0[0] — Концерт.

ПРАВДА БУРЯТИИ

Нэгэдэхи хуудаһанда: Улаан-Үдын городской партийна конференциин материалнууд. «Дүрбэдэхи, тодорхойлхы жэлые ажалай шэнэ дэбжэлтээр угтая» — суглуулбари. Орон доторой һонин.

Хоёрдохи хуудаһанда: Арадай хиналтын хуудаһан.

Гурбадахи хуудаһанда: «Ленинэй хараа шугамаар» — Б. Лейбзоной статья. Хилын саанаһаа. Буряадай АССР-эй Верховно Советэй Президиумэй Указууд.

Дүрбэдэхи хуудаһанда: Элдэб һонин. Спорт.

Редактор Ц. Ц. ЦИБУДЕЕВ.

□«БУРЯАД ҮНЭН»□ 1974 оной январиин 19. □ 4-дэхи хуудаһан □ Типография управления по делам издательств, полиграфии и книжной торговли Совета Министров БурАССР □ Н-01314. Заказ № 004